

Vestlandet

**Skjøtselsplan og naturtypeskildringar for tre
kystlyngheilokalitetar på øya Riste i Sande
kommune, Møre og Romsdal fylke**

Bioreg AS Rapport 2017 : 18

BIOREG AS

Rapport 2017:18

Utførende institusjon: Bioreg AS http://www.bioreg.as/	Kontaktpersonar: For Bioreg AS: Finn Oldervik og Øystein Folden For brukaren: Jostein Korsnes E-post: joko@sande_mr.kommune	ISBN-nr. 978-82-8215-339-3
Prosjektansvarleg: Finn Oldervik 6693 Mjosundet Tlf. 71 64 47 68 el. 414 38 852 E-post: finn@bioreg.as Tlf. 915 27 072 E-post: solfrid@bioreg.as	Oppdragsgjever: Fylkesmannen i Møre og Romsdal ved Geir Moen	Dato: 15.04.2017
Referanse: Folden, Ø., Olsen, O., Lien Langmo, S. H. & Oldervik, F. G. 2017. Skjøtselsplan og naturtypeskildringar for tre kystlyngheilokalitetar på Riste (62/1) i Sande kommune, Møre og Romsdal fylke. Bioreg AS rapport 2017 : 18. ISBN; 978-82-8215-339-3.		
Referat: Rapporten skildrar naturverdiar og artsmangfald for tre kystlyngheilokalitetar på gnr 62/1, Riste i Sande kommune. Vidare gjer rapporten greie for dei skjøtselstiltaka som bør setjast i verk for å ta vare på dei biologiske verdiane som er knytt til lokalitetane.		
4 emneord: Kulturlandskap Kystlynghei Naturtype Skjøtselsplan		

Figur 1. Foto 23.08.2016, Øystein Folden ©. Biletet viser Riste, sett frå søraust mot nordvest.

Føreord

Etter at naturtypen kystlynghei blei ein utvald naturtype har det blitt eit behov for skjøtelsesplanar for desse lokalitetane. Gjennomgangen av naturtypelokalitetane på Riste er ei oppfølging av dette, der føremålet er at skjøtselen av kystlyngheia på øya skal kome inn i ei form som gjer at naturtypen og verdiane på lokaliteten ikkje går tapt, men tvert om får ein skjøtsel som gjer at dei biologiske verdiane blir godt tatt vare på. Oppdragsgjevar er Fylkesmannen i Møre og Romsdal.

Etter undersøkinga av øya i 2009 vart statusen lyft ved eit vedtak om oppretting av eit naturreservat på Riste den 28.05.2010, eit vedtak som var sett i kraft frå 1. aug. 2010. Vedtaket kan seiast å vera ei direkte følgje av at Naturmangfaldlova vart vedteken av Stortinget i 2009. I tillegg til sjølve Riste og dei næraste sjøområda, er også Risteholmen inkludert i naturreservatet. Føremålet med naturreservatet er å ta vare på eit område med særskilt verdi for biologisk mangfald. Området består av ei tilnærma urørt berglendt øy med blant anna urer, fukthei og strandeng, og sjøområdet omkring, til saman om lag 1576 daa, der om lag halvparten er landområde og resten sjøområde. Saman med det naturlege tilhøyrande plante- og dyrelivet utgjer området ein viktig hekkelokalitet for sjøfugl inkludert toppskarv, havhest og ærfugl. Også gravand, tjeld og 14-15 småfuglartar er nemnd som førekomande artar på Riste. Alt i 2006 vart det oppretta eit fuglefredingsområde på øya der den søraustlege delen (omtrent det som er naturbeitemark i dag) er unnateke ferdselsforbodet som gjeld i hekketida. Føreskriftene ligg heilt bak som [Vedlegg 2](#).

Mykje av Riste (62/1) blei sist kartlagd som kystlynghei i 2009 av Holtan et al. Den gongen fekk holmen C-verdi, men grunna nye retningslinjer vart lokaliteten oppgradert til ein B-lokalitet av Fylkesmannen i 2015. Det var mest førekomst av purpurlyng som gjorde utslaget her.

Det har vore busetnad på Riste i lang tid - uvisst kor lenge, men øya/garden er i alle fall nemnd i skriftlege kjelder før 1600 i følgje Myklebust (1997). Talet på husdyr varierte litt, men dei fleste jordbruksteljingane seier at dei fødte hest, 13 - 16 kukrøtter og 20 - 45 småfe på Riste. Dette talet på husdyr held seg relativt stabilt heilt frå 1600-talet. Utanom for til dyra dyrka dei også korn (mest havre) og etter kvart poteter på Riste. Både i 1803 og i 1966 er det sagt at det er rikeleg med beitemark, men det siste året er det nemnd som eit tillegg at hamnegangen er tungvint og til dels farefull for storfeet. Dei brukte å gjete kyrne frå fjellet. Sidan det var så godt om beitemark på Riste, så tok dei også mot beitedyr frå gardar både frå Sande og Herøy. Torvmyr var det heller lite av på Riste, men dei spadde noko torv i Sæmyra. Elles var det vanlegvis lite problem med å skaffa ved til brensel på Riste på grunn av all rakveden.

Gjennom tidene har det for det meste vore berre ein brukar på Riste. Ei tid på 1600-talet var det likevel to ein kortare periode og først på 1700-talet låg garden aude ei tid. Folketalet på øya har sjølvsagt variert ein del, men med berre ein familie der, så har det grunna store barnekull vore ein 10 -15 menneske som har halde til på øya og som gardsdrifta saman med heimefiske gav grunnlag for. Slik som mange andre stadar på Søre Sunnmøre, så fekk dei straum på Riste i 1951. Den siste som budde fast på øya var Sigvard Olsson Riste (1886 - 1979) saman med kona Petra og sonen Sverre med familie. Opphaldet til denne familien vart ikkje særleg langvarig på Riste, då dei flytta derifrå alt i 1964. Sidan har det ikkje vore fastbuande på øya. På 1990-talet vart det laga ei gruppe som kallar seg Ristes vener som m.a. prøver å halda husa i stand på øya. Jostein Korsnes driv med sauehald på Riste, slik at øya framleis har ein brukbar skjøtsel.

Til slutt vil vi nytta høvet til å takka dei som har vore så venleg å gje oss naudsynnte opplysningar om Riste. Det gjeld særleg Jostein Korsnes, men også Rasmus Johan Ekroll, ingeniør ved administrasjonen i Sande kommune, samt Bjørn Ringstad, Møre og Romsdal fylke (fornminne) har kome med nyttige opplysningar.

Tingvoll 15.04.2017	Volda 15.04.2017	Rissa 15.04.2017	Aure 15.04.2017
Øystein Folden	Oddvar Olsen	Solfrid H. L. Langmo	Finn Oldervik

Innhald

Føreord	3
Innhald.....	4
1. Generelt om kystlynghei.....	5
1.1 Ulike typer kystlynghei	5
1.2 Geografiske variasjoner av kystlynghei	6
2. Om Riste - naturgrunnlag og dagens drift.....	7
2.1 Kort områdebeskrivelse av Riste	7
2.2 Driftsskildring.....	8
3. Skjøtsel av Riste – skildring av planlagte tiltak.....	10
3.1 Generelt om skjøtsel av kystlynghei.....	10
3.2 Beiting og dyrehald i kystlynghei	10
3.3 Lyngsviing	12
3.4 Restaurering av kystlynghei	13
3.5 Mål for skjøtsel på Riste	13
3.6 Planlagte skjøtselstiltak på Riste.....	14
3.7 Oppfølging av skjøtselsplanen	16
4. Meir informasjon	16
5. Detaljert beskrivelse av naturtypene på lokaliteten.....	18
6. Kjelder.....	25
7. Ortofoto/kart	26
8. Bilder.....	27
9. Artsliste.....	32
10. Veiledning til skjøtselsplanskjemaene.....	37
Vedlegg 2.....	47
Forskrift om verneplan for hekkande sjøfugl. Vern av Riste naturreservat, Sande kommune, Møre og Romsdal	47

1. Generelt om kystlynghei

Kystlynghei er en flere tusen år gammel naturtype som er dominert av røsslyng. Naturtypen har blitt til i de ytterste, oseaniske strøkene langs kysten der klimaet er så mildt at småfe har kunnet gå ute hele året, eller det meste av året. Om sommeren har også storfe beitet i lyngheia, og lyng ble slått til vinterfôr. For å skape godt beitegrunnlag ble lyngheiene svidd slik at det oppsto en mosaikk av gras- og urtevegetasjon (på nysvidde arealer) og lyngvegetasjon. Røsslyng er en vintergrønn dvergbusk som beites hele året, men er viktigst som fôrplante om seinhøsten og vinteren. Grasvegetasjonen er først og fremst vår- og sommerbeite, men særlig starr kan spille en viktig rolle vinterstid. Selv om det er mange trekk i driftsmåten som er relativt ensartet, varierer både bruken og utformingen av kystlyngheia fra sør til nord og fra øst til vest.

Røsslyng er en viktig art i kystlyngheia.

Kystlyngheiene har spilt en viktig rolle i ressursutnyttelsen langs kysten og utgjorde tidligere ca. 2 % av landarealet i Norge. De strekker seg fra Lofoten i Nordland til Kragerø i Telemark. Det er også lynghei på noen få øyer i ytre Oslofjord, bl.a. på Hvaler i Østfold. Lyngheidriften har gått sterkt tilbake i løpet av 1900-tallet. Når driften reduseres eller opphører, gror lyngheiene igjen. Også skogplanting, gjødsling, oppdyrking, nedbygging og nitrogennedfall utgjør trusler mot gjenværende arealer, og kystlynghei er nå en sterkt truet naturtype (Norderhaug & Johansen 2011). Tradisjonell drift med helårsbeiting, eller beiting store deler av året, og lyngsviing er en forutsetning for opprettholdelse av kystlynghei.

Naturtypen kystlynghei inngår i kystlandskapet i en mosaikk med en rekke andre naturtyper slik som seminaturlig eng, strandeng, strandberg og myr. Det norske kystlyngheilandskapet utgjør en del av et større lyngheilandskap som finnes langs atlantehavskysten sør til Portugal. I Norge, som i resten av det europeiske kystlyngheiområdet er lyngheia på sterk tilbakegang. Norge har verdens nordligste kystlyngheier og dermed et spesielt ansvar for å ivareta disse. Variasjoner i miljøvariabler (kalkinnhold, uttørkingsfare og vannmetning) danner grunnlag for en rekke grunntyper av kystlynghei, og variasjoner i bruk (lyngsviing og beiting) øker kompleksiteten i artssammensettingen og diversitet. Tiden etter lyngsviing kan deles inn i fire ulike faser; pionerfase, byggefase, moden fase og degenererende fase, og enkelte arter kobles spesifikt til noen av disse fasene. Nybrent kystlynghei med lyng i pionerfasen inneholder en del urter og gras, mens gammel lynghei (30-50 år) ofte er meget artsfattig og har et velutviklet mosedekke. Selv om lynghei generelt regnes som et relativt sett artsfattig økosystem er det totale biologiske mangfoldet knyttet til hele lyngheisyklusen betydelig. Som i de fleste andre semi-naturlige økosystemer øker også artsmangfoldet, spesielt av de skjøtselsavhengige artene, med kalkinnholdet i jorda (pH).

1.1 Ulike typer kystlynghei

Kunnskapen om variasjonen i kystlyngheivegetasjonen er under utvikling. Det nyeste systemet for beskrivelse av variasjonen i norsk natur, Natur i Norge (NiN), deler kystlynghei på grunnlag av

kalkinnhold, uttørkingsfare og vannmetning inn i tolv grunntyper: Kalkfattig bakli-hei, kalkfattig kystlynghei, kalkfattig tørr kystlynghei, kalkfattig fuktig kystlynghei, intermediær bakli-hei, intermediær kystlynghei, intermediær tørr kystlynghei, intermediær fuktig kystlynghei, svakt kalkrik kystlynghei, svakt kalkrik tørr kystlynghei, sterkt kalkrik kystlynghei, sterkt kalkrik tørr kystlynghei (Halvorsen et al. 2015).

I tillegg til røsslyng er bl.a. blåbær, flekkmarihånd, tyttebær, krekling, smyle, kornstarr, tepperot og skrubbær vanlige arter i norske kystlyngheier. Kalkrik kystlynghei skiller seg fra den kalkfattige ved et høyere innslag av kalkrevende arter som flekkmure, blåstarr, reinrose, vill-lin, fjellfrøstjerne og orkideer. Bakliheier, som ofte er nord- og østvendte, gjerne i humide skråninger, har typiske arter som bjørnekam, revebjelle, ormetelg, blåbær og blokkebær. Kystlynghei med høy uttørkingsfare har gjerne arter som heigråmose, melbær, kveinarter, finnskjegg og gulaks. Kystlynghei med høy vannmetning skiller seg fra tørrere grunntyper ved et framtrædende innslag av fuktkrevende arter og myrarter som klokkelyng, blokkebær, rome og bjørneskjegg.

Nedenfor finner du en kort beskrivelse av karakteristiske trekk for kystlynghei i sør, vest og nord. For å ivareta det biologiske mangfoldet er det viktig å ivareta lyngheier som representerer variasjonen langs hele kysten i tillegg til variasjonen i lokale komplekse miljøvariabler.

1.2 Geografiske variasjoner av kystlynghei

Sør-Norge

Det meste av kystlyngheiene i sør er relativt tørr kystlynghei, fukthei er sjeldnere. I de sørlige heiene forekommer klokkesøte langs kysten fra Lindesnes til Stavanger. I sørhellende lyngheier på litt næringsrik grunn kan man finne en del andre urter som blodstorkenebb, fagerperikum, kystmaure og firtann. På Lista og Jæren finnes det fortsatt en meget spesiell lyngheitype: lynghei som er et suksesjonstrinn mellom marehalmdyne og skog. De domineres av røsslyng, krekling, krypvier, marehalm og sandstarr.

Vest-Norge

Kystlyngheiene i vest dvs. fra Rogaland til Møre og Romsdal, har størst utstrekning i vest-øst-retning og for hundre år siden gikk lyngheia her langt inn i fjordene. I dag dominerer imidlertid lyngheia først og fremst de ytterste øyene og de ytre fjordstrøkene. Her finnes arter med høye krav til fuktighet og lang vekstsesong. Klokkelyng, som vokser i fuktigere områder enn røsslyng, er vanlig her, og purpurlyng, som er frostømfintlig, finnes i en smal stripe ytterst på kysten til Sunnmøre. En rekke arter med vestlig utbredelse i Norge har lyngheia her som sitt viktigste habitat, for eksempel vestlandsvikke, lyngøyentrøst, fagerperikum, heiblåfjær og kystmyrklegg. Artsmangfoldet synker fra vest mot øst på grunn av at de klart vestlige artene faller ut.

Midt- og Nord-Norge

Fra Trøndelag til Nordland, dominerer fukthei på grunn av mye nedbør og lav temperatur. Torvdybden kan være flere desimeter og overgangen mot myr er glidende. Krekling blir et stadig vanligere innslag nordover og kan bli mer dominerende enn røsslyngen. Siden den har lavere beiteverdi kan det skape problemer i områder med vinterbeiting. Slåttstarr og torvull er også vanlige. Fra Sunnmøre og nordover minker innslaget av vestlige arter, mens innslaget av nordlige

arter og fjellarter øker, som for eksempel dvergbjørk, rygebær og molte. Tørrhei (høy uttørkingsfare og lav vannmetning) kan forekomme i sørhellinger og på arealer med skrint jordsmonn. Her øker andelen av urter og gras som tepperot, engkvein og rødsvingel, og melbær er et karakteristisk innslag. Den norske kysten domineres av fattige bergarter, men nordover finnes det innslag av kalkrike bergarter som gir rik hei med innslag av kalkkrevende arter. Også på skjellsand kan det utvikles slik rik hei.

2. Om Riste - naturgrunnlag og dagens drift

2.1 Kort områdebeskrivelse av Riste

Slik ein ser øya i 2016, så består denne av innmarksprega areal i søraust, nærast husa, og ein mosaikk av lynglandskap og grasdominerte areal elles. Utmarka verkar å vere ganske komplett som kystlynghei som gjer at ein kan halde dyr der heile året.

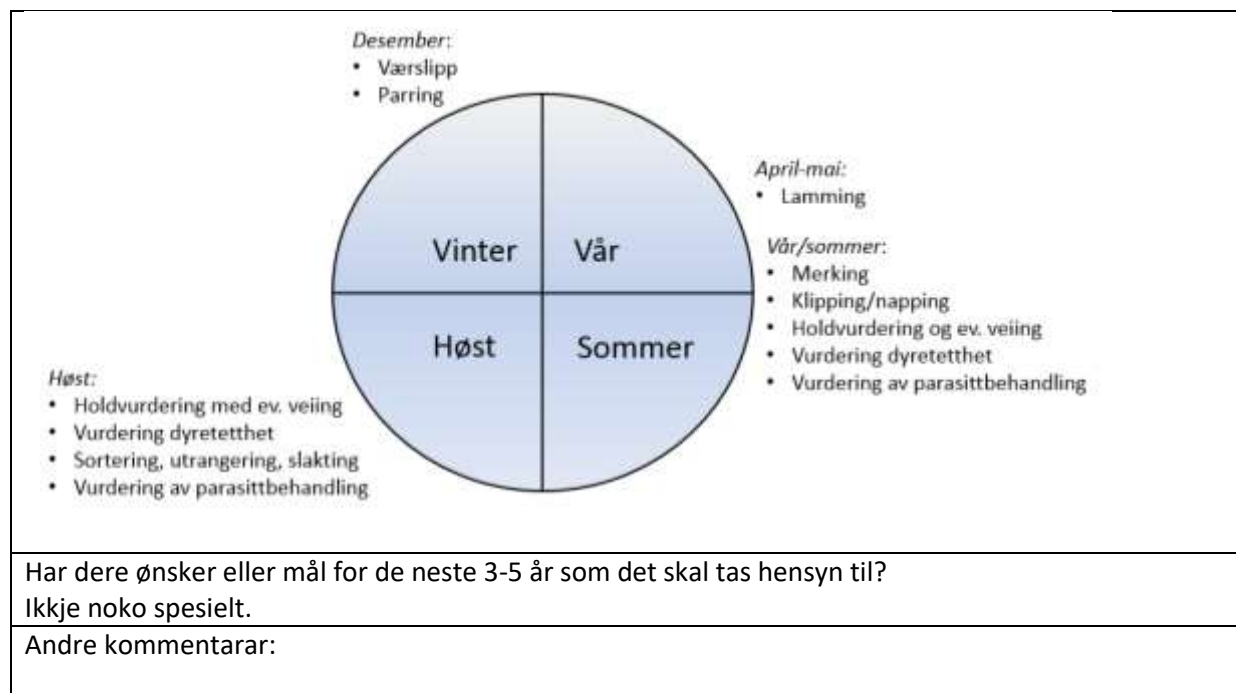
Riste blei fråflytta i 1964. Fram til 1986 finn ein skildringar av ei grøn øy. Først utpå 1990-talet høyrer ein om lyng i noko omfang på øya. Store delar av lyngområda no har lyng som er kring 20 år gamal, ein del som er beita noko, og ein del som held på å bli ganske grov.

Utmarka har tre kystlyngheilokalitetar. Vi har vurdert kor vidt det hadde vore rettast å slå saman desse tre til ein lokalitet, men har så langt ikkje føreteke ei slik samanslåing. Etter nyare definisjonar er det i desse områda mange mindre areal som skulle ha vore skild ut som semi-naturleg eng, ein del skulle ha vore skild ut som rasmak, rasmakhei og eng og ein del skulle ha vore lynghei. Men ei slik oppstyking gir lite meining, då det er summen av dette som gjer at heile utmarksdelen kan seiast å vere kystlynghei. Strengt tatt er ikkje dette arealet kystlynghei i det heile etter definisjonen, då det ikkje har vore brent. Biologisk sett er dette naturbeitemark som har grodd igjen, på veg til kystskog ein eller annan gong. At ein likevel held fast på kystlyngheilokalitetane er fordi dette vil fylle alle definisjonane for kystlynghei i framtida, om det blir skjøtta som kystlynghei. Det er ikkje noko alternativ å prøve å restaurere øya tilbake til det som fanst på 1960-talet.

Som følge av mindre beiting og endra beitemønster samanlikna med tidlegare, blir no lyngen i nokon grad eit år eldre for kvart år. Den manglande beitinga må kompensereast med sviing av lyng, elles vil øya gro heilt igjen, i alle fall med lyng, bortsett frå innmarksdelen.

2.2 Driftsskildring

Dato for utarbeiding av driftsskildring: 20.03.2017, skreven av Øystein Folden etter intervju av Jostein Korsnes.
Beskriv dagens beite (ev. tegn inn på kart): Det går gjerde tvers over øya, omtrent i skillet mellom gammel innmark og utmark. Sauene går på innmarksdelen i perioden midten/slutten av juli til ut oktober, og på utmarksdelen resten av året.
Hvor mange dyr beiter på de ulike beiteområdene: Det var i august 2016 78 søyer og 21 lam, eit tal som har vore normalt dei siste åra.
Beskriv nåværende opplegg for sviing (Hva har du svidd, når ble det svidd, ev. tegn inn på kart): Det har ikkje vore svidd på Riste i nyare tid, og øya var grøn så lenge det budde folk på øya.
Har du gjort andre skjøtselstiltak enn beiting og sviing: Ikkje noko anna enn gjerdehald.
Vet du hvordan området har vært skjøttet tidligere (beiting, lyngslått, sviing eller annet)? Det har vore beiting med sau etter at øya blei fråflytt. Fram til 2004 gjekk det ca. 100 søyer (NKS) med lam om sommaren, fram til ca. 1997 gjekk det ytterlegare ca. 50 søyer (NKS) med lam. Frå ca. 2005 har det vore beita med utegangarsau, om lag som no.
Er det noe med dagens skjøtsel (antall dyr, kvalitet på beiteområdene) du mener bør endres? Det er ikkje spesielle behov, men beitetrykket bør vere såpass som no.
Må skjøtselen tilpasses spesielle verdier i området (sjeldne arter, problemarter, kulturminner, vern etc.)? Nei.
Beskriv rutiner for tilsyn og sanking: Tilsyn skjer ca. 1 gong for veka, i lammeprosessen 2 gongar for veka, og elles ved særlege behov. Ein gong rundt slutten av juli, byrjinga av august blir sauene samla, parasitthandsaming, merking og elles det som må gjerast av kontroll og stell.
Beskriv tilgang til ly på beite: Det er mange stader på øya der det er bergveggar og anna naturleg ly.
Beskriv rutiner for eventuell nødfôring og plassering av fôrplass: Det er berre eit par gonger at tilleggsfôring har vore aktuelt, og då som følgje av ising. Øya og vertilhøva er dessutan såpass forskjellig at problema går fort over. Høy kan difor bringast ut til sauene når det er nødvendig.
Beskriv vanntilgang til dyra på beite: Det er bekkesiklar mange stader, og småpyttar ikkje så langt frå fjøra. Det er tilgang på vatn på nokre av desse stadene, også i periodar då det har vore tørt i brunnen.
Relevante tillatelser fra Mattilsynet (for eksempel <u>dispensasjon til «utegang uten tjenlig oppholdsrom»</u>): Det er eit mellombels løyve som har vore fornya fleire gonger.
Driften gjennom året – legg til aktiviteter:

3. Skjøtsel av Riste – skildring av planlagte tiltak

3.1 Generelt om skjøtsel av kystlynghei

Kystlyngheiene er skapt ved rydding av skog, lyngsviing, beiting og lyngslått. De har utviklet seg gjennom gjensidig påvirkning mellom lynghei og beiting, først og fremst med gammelnorsk sau, men også med geit og sommerbeiting med storfe. Helårsbeite med gammelnorsk sau ansees som den viktigste driftsmåten for å ta vare på kystlynghei. Ved innsiktsfull drift kan en også skjøtte kystlynghei ved beiting med spælsau, norsk kvit sau eller andre saueraser fra tidlig vår til sein høst, og tidvis vinterbeiting kombinert med tilleggsfôring når forholdene tilsier det. Storfe som kviger, sinkyr (kyr i tørrperioden), ammekyr med kalv samt kastrater kan beite i kystlynghei om sommeren når det inngår strandeng eller andre arealer med gras- og halvgras i tilstrekkelig omfang i beiteområdet som helhet.

3.2 Beiting og dyrehold i kystlynghei

Beiting er viktig for ivaretagelsen av kystlyngheiene, og i snøfattige og vintermilde kyststrøk med kystlynghei finner man former for utegangerdrift. Hold av dyr, uansett driftsform, krever at man følger tilhørende regelverk, se www.lovdatab.no. Utegangerdrift er omtalt spesifikt flere steder i regelverket, med både egne tilpasninger og med dispensasjoner fra hovedregelverket mot at enkelte vilkår holdes. Av viktige regelverk å sette seg inn i, kan man trekke frem: «Lov om dyrevelferd» (Dyrevernlova), «Forskrift om velferd for småfe», «Forskrift om velferd for produksjonsdyr», «Forskrift om merking, registrering og rapportering av småfe» og «Forskrift om bekjempelse av dyresjukdommer». Dispensasjon om «utegang uten tjenlig oppholdsrom» krever tillatelse fra Mattilsynet.

For å kunne tilpasse dyretallet til beitegrunnet, må beitegrunnet vurderes. Beitegrunnet påvirkes av variasjoner i både naturforhold og hevd, og må derfor vurderes for hvert enkelt beite. Ofte inngår det flere naturtyper i det samlede kystlandskapet som beites, noe som også bør tas inn i den totale vurderingen av dyretallet. Dette kan være strandenger som er gode vår- og sommerbeiter, eller myr som kan ha viktige halvgress og starr utover høst og vinter. Kystlynghei i god hevd utgjør gode beiter, og inneholder helst vekslinger av røsslyng i både pionerfase, byggefase og moden fase. Dette gjør at beitedyrene kan veksle mellom røsslyngplanter av ulik alder og høyde. Beitekvaliteten til røsslyngen varierer med alder, og særlig gammel, forvædet og skadet røsslyng forringer beiteene mye. En del kystlyngheier finnes i vekslinger med mye bart berg, mens andre lyngheier danner tette tepper hvor røsslyngen har et høyt dekke. Både dekning og kvalitet på røsslyng tas med i beregningen av dyretall per arealenhet.

I «Forskriften om velferd for småfe», omtales utegangerdrift spesielt, og i § 18 «Unntak fra kravet om tjenlig oppholdsrom – utedrift», kan oppsummeres i følgende viktige punkt:

- 1) *Dyretallet skal tilpasses beitegrunnet.*
- 2) *Eier eller annen med ansvar for dyrene skal ha mulighet til raskt å skaffe tilstrekkelig og egnet fôr i tilfelle situasjoner der beitet ikke gir tilstrekkelig næring.*
- 3) *Det skal etableres fôringsplass som gjør det mulig å føre dyrene på en god måte.*
- 4) *Terreng og vegetasjon skal gi tilstrekkelig ly, og dyrene skal ha beskyttende ullfell i kalde årstider.*
- 5) *Det skal etableres innhengning som gjør det mulig å samle dyrene.*
- 6) *Dyrene skal samles når det er nødvendig av dyrevernmessige hensyn, og minimum vår og høst for kontroll, merking, napping og klipping av ull, nødvendig parasittbehandling, o.l.*
- 7) *Paring skal skje slik at lamming og kjeing kan forekomme når beite- og klimaforhold er gunstige.*
- 8) *Tilsynet skal intensiveres før og under lamming.*

Gode vinterbeiter er nødvendig for et godt dyrehold. Nøkkelarten røsslyng inngår i beitegrunnlaget gjennom hele året, men er viktigst utover høsten og vinteren, da omfanget av andre beiteplanter reduseres. Selv om røsslyng er den viktigste vinterbeiteplanta, er tilgang på starr og gras som dyra finner innimellom lyngen betydningsfull for det samlede næringsopptaket om vinteren. Småfe på utmarksbeite skal etter regelverket ha tilsyn minst en gang per uke i områder uten særskilt risiko. Ved mistanke om økt fare må tilsynet intensiveres slik at forhold som kan medføre dårlig velferd, syke, skadde og avmagrede dyr, oppdages så tidlig som råd er. Det er en forutsetning at beitelokalitetene gir muligheter for å komme til med nødfôr, også i perioder med dårlig vær. Beitene må ha tilstrekkelig ferskvannstilgang gjennom hele året. Det må planlegges løsninger for mulig vannmangel, både sommer som vinter.

Gammelnorsk sau og andre husdyrslag

Gammelnorsk sau (ofte kalt villsau) er mye brukt i utegangerdrift i kystlynghei, ettersom det er en hardfør, lett sau som er tilpasset helårsbeiting hvor det er vilkår for det. Under de riktige kombinasjoner av milde vintre, tilstrekkelig med areal og velskjøttede kystlyngheier, greier gimrer og voksne sauer av gammelnorsk sau seg vanligvis tilfredsstillende gjennom vinteren. Paring skal skje slik at lamming om våren ikke starter før beitegraset er kommet i vekst slik at sauene finner næringsrikt fôr til produksjon av melk. Kommer det tungt snøfall som blir liggende, og som gjør det vanskelig for sauene å få tak i tilstrekkelig fôr, må en straks sette inn tiltak med tilleggsfôring og om nødvendig hente dyrene i hus og/eller innhegning med ly for nødvendig oppfølging. Innholdet av protein i beiteplantene gjennom vinteren er gjerne noe knapt. Gammelnorsk sau kan i noen grad tære litt på kroppsreserver gjennom vinteren. Dyrene må da ha fått bygd opp kroppsreserver gjennom sommer, høst og førjulsvinter.

Gammelnorsk sau er godt tilpassa beiting i kystlynghei.

Dersom lammene fra sau i kystlynghei ikke har nådd tilfredsstillende slaktevekt, kjøttsetting og fettinnhold ved tidspunktet for høstslakting må man gjøre tilpasninger. Disse lammene som ikke er slaktemodne må da overvintres på en måte som sikrer tilstrekkelig fôrtilgang og god dyrevelferd. Små sauelam må ikke gå sammen med vær slik at de kan bli paret, da drektighet krever svært mye og setter individet tilbake i utvikling, og kan være i strid med kravet om godt dyrehold. Produksjonsmessig er det heller ikke noen god løsning at utegangersau lammer årsgamle, da en lett kan komme inn i en vond sirkel med seinere lamming og dermed små lam om høsten.

Vanlig norsk kvit sau og andre norske langhalet raser med regional utvikling og tilpassing (steigar, cheviot, ryggja), spælsau og eventuelt andre saueraser kan også beite i kystlynghei lenge utover høsten der det er vilkår for det, og i deler av vinteren når det blir kombinert med innefôring som sikrer dyra tilstrekkelig med energi og protein. Driftsmåten som kombinerer utegangerdrift og

inneføring er lite brukt i dag sammenlignet med tidligere, men er fortsatt i bruk m.a. i området ved Lindesnes i Vest-Agder, Rogaland, Hordaland og enkelte steder videre nordover langs kysten. Beiting med de langhala sauerasene eller spælsau i kystlynghei gjennom sommeren vil ofte gi mindre tilvekst på lamma enn annet utmarks- eller fjellbeite. Mengdeinnslaget av gras og urter er viktig, det gjelder å få en god start på tilveksten hos lamma fra våren av, og at tilveksten ikke stagnerer og blir for lav når en kommer utover sommeren og seinsommeren. Ved større innslag av strandeng i tilknytning til kystlynghei, kan beitet være tilfredsstillende som sommerbeite både til tyngre saueraser og stedvis til storfe (sinkyr, kviger, kastrater, ammekyr). Naturtypen strandeng er det generelt mer av på deler av Trøndelagskysten og særlig i Nordland (Helgelandskysten) enn hva som er tilfelle på Vestlandet.

3.3 Lyngsviing

Lyngsviing er avgjørende både for opprettholdelse av ønsket artsinnhold i lyngheiene og det biologiske mangfoldet, og for sikring av godt og tilstrekkelig beitegrunnlag. Det er derfor viktig å planlegge lyngsviingen for flere år framover slik at man til enhver tid har den mosaikk av grasarealer og lyngarealer av forskjellig alder som er ønskelig. Ved planleggingen av avsviingen må man også ta hensyn til spesielle verdier knyttet til området, slik som fugl, kulturminner, landskapsestetikk og eventuelle erosjonsproblemer. Det er viktig å orientere seg om hvilke verdier som finnes i området gjennom f. eks forvaltningsorgan som kommunen, fylkeskommunen, Fylkesmannen eller Miljødirektoratet/Statens Naturoppsyn, og tilpasse den planlagte skjøtselen til disse verdiene.

Lyngsviing er ei vanleg skjøtselsform i kystlynghei.

Når det gjelder lyngsviing, er de generelle rådene at avsviingsflatene ikke skal være for store. Med store avsviingsområder minker det biologiske mangfoldet og sauen får vanskeligere for å finne godt fôr i tilstrekkelige mengder til enhver tid. For lammenes tilvekst er det spesielt viktig at det finnes lett tilgjengelige grasarealer fra våren og utover sommeren. Lyngsviingsarbeidet blir imidlertid mer arbeidskrevende når avsviingsarealene er små så det gjelder å finne en passe balanse.

I denne sammenheng er det viktig å kunne vurdere og bestemme hvor lang tid det skal gå mellom hver gang man svir av samme område dvs. hvilken rotasjonsperiode lyngheivegetasjonen skal ha. Utviklingen av røsslyngplanten går gjennom flere faser, fra pionerfase til byggefase og videre til moden fase. Fôrproduksjonen er høyest i tidlig byggefase. Når lyngen begynner å bli gammel ("moden") dvs. vanligvis når den har blitt 20-30 cm høy, brenner man på nytt. Hvor lang tid det tar varierer med klima, lokale vokseforhold og beitetrykk, men man regner med 8-20 år. Siden utviklingen av røsslyngen kan variere så mye er det viktig at man lager individuelle skjøtselsplaner som tar hensyn både til røsslyngens evne til å regenerere, røsslyngens tilveksthastighet og en vurdering av problemarter som kan komme inn etter sviing. Eksempler på problemarter er einstape, sitkagran, rynkerose og tistler.

Selve avsviingsarbeidet må også planlegges nøye med hensyn til hvor ilden skal starte og avsluttes. Myr- og vannkanter kan være naturlige avslutningslinjer, men det hender at man må lage branngater (5-6 m) for å sikre en god avslutning. Man må sørge for å ha brannslokkingsutstyr tilgjengelig og man

må varsle brannvesenet på forhånd. Naboer bør også varsles. Det er viktig å være mange nok for å sikre at man kan styre brannen. Brenning må bare gjennomføres under gunstige værforhold og med tele eller fuktig jord, dvs. i perioden fra sein høst til tidlig vår. Hvis man ikke selv har erfaring med lynngsviing, bør man få hjelp fra noen med erfaring, i hvert fall første gangen.

3.4 Restaurering av kystlynghei

I gammel lynghei dvs. lynghei som ikke har vært brent på lenge, kan det være et kraftig oppslag av busker og trær. Hvis lyngheia skal tas i bruk igjen bør dette ryddes før man brenner på nytt. Noe bjørk, rogn og ulike vierarter bør imidlertid settes igjen fordi det kan være viktig "tilskotsfôr" for sauene. I gammel lynghei er det mer mose og lav i bunnsjiktet enn i lynghei som har vært i kontinuerlig drift. Det kan forårsake seinere regenerering av vegetasjonen etter sviing. I tillegg kan gammel lyng ha vanskeligere for å sette rotskudd, noe som også forsinker regenereringen. Selv om regenereringen i gammel røsslyng går seint etter første sviing, kan det gå raskere ved ny sviing. Det beste resultatet oppnås imidlertid i områder som ikke er for gjengrodde.

3.5 Mål for skjøtsel på Riste

SKJØTSELSPLAN			
Dato utarbeiding av skjøtelsplan: 30.03.2017			
Dato befarings: 23.08.2016			
Dato samtale med grunneigar/brukar: 23.08.2016/20.03.2017.			
Utforma av: Øystein Folden saman med Oddvar Olsen, Finn Oldervik og Solfrid Helene Lien Langmo			Firma: Bioreg AS
UTM sone: 32	Nord: 6905763	Aust: 310627	Gnr./Bnr.: 62/1
Areal (noverande): 661 dekar			Areal (etter evt. restaurering): 661 dekar
Del av verneområde: VV00002910 Riste naturreservat			Kva slags vern: Naturreservat
Finnes det særskilte skjøtelsomsyn i området: Det er ferdselsforbod mellom 1. mai og 31. juli, med visse unntak for tilsyn med beitedyr. Skjøtselstiltak skal leggest utanom perioden med ferdselsforbod. Sjøfugl og rovfugl må det takast omsyn til. Skjøtsel i perioden frå 1. februar og til ferdselsforbodsperioden skal unngåast der det kan vere hekkande rovfugl og sjøfugl. Elles må ein ta omsyn til eldre innretningar knytt til tidlegare beitebruk i området, som steingardar osb.			
MÅL			
Hovudmål for lokaliteten: Ta vare på eit ope landskap som består av ein mosaikk av lynghei og område med gras og urtar.			
Konkrete delmål: Arealet med urtar og gras skal ikkje minke nemnande. Alderen på lyngen skal i gjennomsnitt ikkje auke			

Det skal vere både yngre og eldre lyng på øya.
Ev. spesifikke mål for delområde(r):
Tilstandsmål artar: Purpurlyng bør minst ha førekomst tilsvarande dei som er kjent no (Jf. Fig. 4)
Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing:

3.6 Planlagte skjøtselstiltak på Riste

3.6.1 Beiterelaterte tiltak

Skildring av planlagte skjøtselstiltak, beiting:

Lyngen blir beita litt i minste laget, noko som truleg skuldast at den gamle innmarka blir beita ein lang periode på sommaren. Dermed er det så stor tilgang på gammalt gras på resten av øya utover hausten og vinteren, at beitinga på lyngen blir tilsvarande mindre.

Viss tilkomsten til øya var enklare, ville det vere aktuelt å endre litt på dette, sidan det då ville vere enklare å tilleggsføre om det det blei nødvendig. Ein vel difor å halde fram med beitemønsteret som no. Det er viktig at talet på beitedyr ikkje går ned. Det kan heller auke litt.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Tal på daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak beiting og tilrettelegging for beiting:			
Utstysrbehov knytt til beiting og tilrettelegging for beiting:			

3.6.2 Planer for sviing

Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak med sviing:

Beitebrukar har som grunnleggjande ønskje å beite lyngen framfor at lyngen blir svidd. Ein legg difor opp til sviing i avgrensa grad, slik at ein kan få sjanse til å sjå om beiting i stor grad er tilstrekkeleg, eller om det er heilt naudsynt å svi på Riste.

Det er truleg berre heilt mot toppen og nokre utvalde stader som ligg litt avgrensa av naturlege ubrennbare flater nær fjøra som let seg brenne kontrollert i liten skala. På desse områda legg skjøtelsesplanen opp til at det blir svidd litt dei næraste åra.

Det er viktig at sviflatene er ganske små, men dei kan heller vere fleire. Langs stien og i område ein trur kan vere ustabile bør ein vere varsam med sviing. Om det blir ståande område innimellom som ikkje blir svidd, er det greitt. I år då det er vanskeleg å svi, kan ein drive med mekaniske tiltak, rydding av branngater, rydding av grov lyng som bør fjernast og vanskeleg kan brennast på staden, tiltak langs

stigar osv. Det vil variere frå år til år om ein får til ein effektiv dag med eit arbeidslag på 4, eller om det er mest tenleg å halde på eit par stykk som driv med mykje småskalaarbeid meir spreidd over ein periode. Dette arbeidet må elles leggast til tidspunkt jf. Vernebestemmingane.

Fugl. På Riste er det svært få fuglar som hekkar no samanlikna med tidlegare. Men ein skal ikkje lenger tilbake enn til 1981 då det hekka 150-180 par sjøfugl på øya. (A. O. Folkestad og J. Loen. Rapport 1998:4, Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Miljøvernaveidinga.) Dei få artane som hekkar på Riste no slike som toppskarv og stormåse, treng ingen særskilde omsyn med tanke på sviing. Det vil seia om sviinga vert utført i det tidsrommet som er tilrådd av Statens Naturoppsyn: I tråd med dette bør sviinga i område med slike hekkefuglar vera avslutta innan 15. mars. I tilfelle ein har tenkt å svi seinare må det søkjast Fylkesmannen om spesielt løyve innanfor eit avgrensa område.

Om stoppdatoen for sviing blir sett seinare på våren, blir det fleire artar ein må ta omsyn til. Tjuvjo (NT), bergirisk (NT) og fiskemåse (NT) for å nemne nokre som år om anna kan finne på å hekke på Riste i eller nær kystlyngheilokaliteten. Alle desse raudlista artane er observert på eller ved øya og kan hekke i kystlyngheia. I tillegg kan storspove (VU) hekke på dyrka mark eller gamle enger som grensar til kystlyngheia.

Når det gjeld artar som held seg i territoriet sitt heile året som t.d. hubro, havørn og kongeørn, er der mangelfull rettleiing frå det offentlege om korleis ein skal ta omsyn under sviing. I rettleiar frå Statens Naturoppsyn er ikkje desse artane nemnd i det heile. Alle tre artane lever i territoriet sitt og kan halde reir og reirgrop «ved like» gjennom heile året. Allereide i februar/mars kan hubro byrje å velgja seg reirplass og å forme reirgropa. Kongeørn og havørn byrjar også for alvor å bygge på reira sine i februar/mars.

På Riste er det ikkje nye opplysningar om hubro, men den skal ha hekka der for mange år sidan dvs før 1971. Om den etablerer seg igjen på øya, vil den krevja ekstra omsyn. Kongeørn hekkar ikkje på Riste. Eit havørnpar har reir innanfor den avmerkta kystlyngheia og vil krevja at ein tar ekstra omsyn i området nær reiret. Omsyn til desse artane tek ein best ved å svi tidleg på vinteren og ikkje seinare enn ved nyårsleitet. (Pers. med. Alv Ottar Folkestad).

Elles kjenner vi ikkje til artar som krev særskilde omsyn på Riste.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Tal på daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak sviing: Deltaking/hospitering i lag med andre som svir, eller at ein får besøk av nokon som er vant med sviing.	2018	Kr 10 000	
Årleg sviing 3 dagsverk	Årleg		
Utstysrbehov knytt til sviing: blåselamper, 3 brannsmekkar			

3.6.3 Planlagte restaureringstiltak

Skildring av planlagde restaureringstiltak: Ingen

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Tal på daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
------------------	-------------------	-------------------------------	---------------

Spesifikke restaureringstiltak: Ingen.			
Utstysrbehov knytt til rydding/slått/fjerning av problemarter:			

3.6.4 Andre planlagde skjøtselstiltak

ANDRE AKTUELLE SKJØTSELSTILTAK
Skildring av andre tiltak, ut over restaurering, sviing og beiting:

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Tal på daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak: Mekanisk fjerning av grov lyng der ein ikkje kan brenne.		2 dagsverk	
UTSTYRSBEHOV			
Greinsaks, manuell hekksaks, greip.			

3.7 Oppfølging av skjøtselplanen

OPPFØLGING
Skjøtselplanen skal evaluerast innan: 5 år
Behov for registrering av spesifikke naturtypar og/eller artsgrupper: Beitemarksopp.
Nyleg gjennomførte eller påbyrja tiltak som er finansiert:
ANSVAR
Person(-er) som har ansvar for iverksetting av skjøtselplanen:

4. Meir informasjon

For meir utfyllande om skjøtsel, restaurering og hevd, sjå: **Skjøtselboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker** som finnes på DN's heimesider: <http://www.dirnat.no/content/1916/>

Annan aktuell litteratur:

- Buer, H. 2011. Villsauboka. Selja Forlag, Florø.
- Haaland, S. 2002. Fem tusen år med flammer; det europeiske lyngheilandskapet. Vigmostad & Bjørke.
- Halvorsen, R., Bryn, A., Erikstad, L. & Lindgaard, A. 2015. Natur i Norge - NiN. Artsdatabanken, Trondheim (<http://www.artsdatabanken.no/nin>).

- Halvorsen, R., medarbeidere og samarbeidspartnere, 2015. NiN – typeinndeling og beskrivelsessystem for natursystemnivået. – Natur i Norge, Artikkel 3 (versjon 2.0.3): 1–509 (Artsdatabanken, Trondheim; <http://www.artsdatabanken.no>.)
- Kaland, P.E. & Vandvik, V. 1998. Kystlynghei. S. 50-60 i: Framstad, E. & Lid, I.B. (red.) Jordbrukets kulturlandskap, Universitetsforlaget, Oslo.
- Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss.
- Nilsen, L.S. (red.) 2009. Naturen. Populærvitenskapelig tidsskrift. 2009-2: 66-128. Spesialnummer om kystlynghei i Norge.
- Norderhaug, A. & Johansen L. 2011. Kulturmark og boreal hei – I: Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red.) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim.

5. Detaljert beskrivelse av naturtypene på lokaliteten.

En egen beskrivelse for hver naturtype som inngår i drifta. Her kan det legges inn en eller flere beskrivelser. Utarbeides av fagkyndig kartlegger. Veiledning finnes i kapittel 10.

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)						
Namn på lokaliteten: Riste sørside		Kommune: Sande (Møre og Romsdal)		Områdenr.:		
ID i naturbase: BN00067039		Registrert i felt av: Øystein Folden og Oddvar Olsen Dag Holtan, Perry Larsen og Karl Johan Grimstad		Dato: 23.08.2016 29.05.2009		
Eventuelle tidlegare registreringar (år og namn) og andre kjelder (skriftlege og munnlege): Holtan, D. 2010. Supplerende kartlegging av naturtyper i Sande kommune 2009. Fylkesmannen i Møre og Romsdal, miljøvernavdelinga. Rapport nr 4 2010. 81.s				Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:		
Hovudnaturtype (% andel fordeling): T34 Kystlynghei 75 % Tilleggsnaturtyper/mosaikk (% andel fordeling): T13 Rasmark 8% T16 Rasmarkhei- og eng 15% T1 Nakent berg 2%			Grunntypar etter NiN, M1:5000 (% andel fordeling): Kalkfattig kystlynghei T34-C-2 75% Intermediær rasmarkeng og -hei T16-C-2 15% Kalkfattig grov ur T13-C-1 8% Uttørkingseksponeerte svært og temmeleg kalkfattige berg, bergvegger og knauser T1-C-2 2%			
Verdi (A, B, C): A - Svært viktig			Annan dokumentasjon (bilete, belegg av arter m.m.): Foto			
Påverknadsfaktorar (kodeliste i handbok 13, vedlegg 11):						
Stadkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (no):		Vegetasjonstypar:
< 20 m		God	x	Slått		
20-50 m	x	Svak	x	Beite	x	
50-100		Ingen		Pløying		
>100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårleg		Lauving		
				Torvtekt		
				Brenning		
				Park/hagestell		

OMRÅDEBESKRIVELSE (For naturbase og som grunnlag for skjøtelsesplanen)
Innleiing: Skildringa er laga av Dag Holtan 23.02.2010 basert på eige feltarbeid 29.05.2009 saman med Perry Larsen og Karl Johan Grimstad, samt litteraturkjelder (Jordal & Gaarder 1997). Øystein Folden et al. har gjort nye registreringar 23.08.2016 og har tilpassa skildringa noko til NiN i samband med at Bioreg AS har laga skjøtelsesplan for Riste.
Plassering og naturgrunnlag: Lokaliteten ligg på sørsida av Riste, og er avgrensa mot den gamle innmarka i aust. Området ligg etter Moen (1998) i boreonemoral vegetasjonssone (BN) og sterkt oseanisk vegetasjonsseksjon, vintermild underseksjon (O3h). Berggrunnen er næringsfattige gneisbergartar, med ein kropp av ultramafiske bergartar i vest, og truleg også ein del eklogitt. Dei to sistnemnte gir grunnlag for ein noko kravfull karplanteflora.
Naturtypar, utformingar og vegetasjonstypar: Mykje av arealet består av ein sterkt truga (raudlista EN) naturtype med vegetasjonstypen purpurlynghei. I tillegg er her vesentlege innslag av sørvendte berg og rasmarkar, med mineralrik jord. Eksposisjonen og langvarig beiting har ført til at vegetasjonen har eit sterkt lågurtpreg, som på mange måtar kan minne om frisk til tørr, middels baserik eng (D0107). Langs sjøen er det i tillegg innslag av strandberg. Etter NiN er dette omforma til: Kalkfattig kystlynghei T34-C-2 75%, Intermediær rasmarkeng og -hei T16-C-2 15%, Kalkfattig grov ur T13-C-1 8%, Uttørkingseksponeerte svært og temmeleg kalkfattige berg, bergvegger og knauser T1-C-2 2%
Artsmangfald: Det vart ikkje funne interessante lav eller mosar. Av karplanter kan nemnast aurikkelsveve, blåknapp, dvergsmyle, havburkne (raudlista NT), fjellmarikåpe, gjeldkarve, jonsokkoll, jordnøtt, kusymre, kystmaure, kystbergknapp, lækjeveronika, purpurlyng, røsslyng, smalkjempe, vivendel og vårmarihand. Nær sig og fuktigare område finst gulsildre, jåblom og loppestarr. Her bør i tillegg finnast ein god del sjeldne eller raudlista beitemarkssoppar. Av andre verdiar kan nemnast at her er ein viktig sjøfuglkoloni, men med sterk tilbakegang for artane i nyare tid (jf. Vidnes & Grimstad 2006).
Bruk, tilstand og påverknad: <i>Historisk bruk:</i> Det har vore busetnad på øya sidan 1520, med varierende beitedrift. Dei første tiåra av 1700-talet var Riste aude, men frå om lag 1740 og fram til 1964 var det fast busetjing på øya og jordbruksverksemd med tilhøyrande beteregime. I 1866 vert det oppgjeve at det var 18 da med dyrkamark og 102 da med berglendt mark. Krøttertallet den gongen var 1 hest, 13 storfe og 45 småfe (Ei kjelde frå året før seier 40 sauer og 10 geiter). Det er ikkje oppgjeve kva slags småfe. Her var rikeleg med beitemark, men hamnegangen var tungvint og farefull for storfeet, slik at krøttera helst måtte haldast unna fjellet, dvs gjæstast. Så godt som det var om beite på øya, så tok dei imot beitekrøtter både frå Herøy og Sande. Elles fortel matrikkelutkastet for 1866 at det var lite med torvmyr på Riste, men at dei spadde noko torv i Sæmyra. Den tidsepoken at tangaska var verdfull vart det brend mykje tang og tare på Riste. <i>Nyare historie:</i> Om ein skal tru bygdeboka (Myklebust. 1995), så var det ikkje fast busetjing på Riste i tida frå om lag 1925 til om lag 1960. Kring 1920 mista Ristefolket garden i samband med eit båtkjøp og i 1926 vart øya kjøpt av ein Kristian Klausen saman med meieristyrar Ole Sjørdal i Syvde. Dei hadde krøtter der ute og dreiv ysteri. To kvinner var buedeier på Riste den tida, så heilt folketomt var det no ikkje. I 1961 kjøpte Sverre Riste av det opphavlege Ristefolket att garden og flytta med familien dit ut. Etter berre tre år så ikkje Sverre og familien det likt å vera på denne einsame staden og i 1964 flytta dei derifrå igjen. Sidan har det ikkje vore fast busetjing der eller ordinært gardsbruk med husdyrhald. (Begge desse to første avsnitta her er bygd på Myklebust, O. (1997): Sandesoga B 3. <i>Noverande drift og den nære fortida:</i> Jordal & Gaarder (1997) poengterer mellom anna følgjande: "Etter fråflyttinga i 1964 har Riste vore beita av sau. Det har vore sau på øya kvart år, men i 1980-åra var sauetalet såpass lågt at røsslyngen breidde seg på nordaustsida, tidlegare har det vore røsslyng berre på nordvestenden. I 1990-åra har det vore 120-140 sau på sommarbeite, unnateke 1996, da eigaren ikkje gav løyve til beiting. I 1996 auka mengda av røsslyng på nordaustsida i betydeleg grad. I tillegg vart det i

<p>1991 sett ut 12 utegangarsauer, og desse har no auka til 64 vinteren 1996/97. Frå 1972 kom det til 10-15 geiter, og det har aldri lukkast å fanga inn alle, slik at det framleis i 1997 er 5 geiter". Etter 1997 har det vore litt opp og ned med husdyr, stort sett utegangarsau, med ca. 130 dyr dei seinare åra, også i 2009. Beitetrykket synes å være tilfredsstillande, og opphøyr av beite er vel einaste trugsmål i forhold til førekomst av sjeldne sopper, som totalt sett er det viktigaste elementet på øya generelt. I august 2016 var det 78 søyer og 21 lam som beita, og beitetrykket kan med fordel aukast noko. Det går ikkje geiter på øya lenger.</p>
<p>Framande artar: Ingen.</p>
<p>Kulturminner: Det ligg ein hellar i lokaliteten, og det har vore ruingsplass i vestenden. Elles finst det nokre steingardar og liknande.</p>
<p>Skjøtsel og omsyn: Arealet har vore brukt til beite og framhald av beite med godt beitetrykk er i alle fall naudsynt for at dei biologiske verdiane skal oppretthaldast.</p>
<p>Del av heilskapleg landskap: Øya er i seg sjølv eit komplett kystlandskap, og det er fleire øyer rundt om som har liknande verdier.</p>
<p>Verdigrunngjeving: Holtan ga lokaliteten verdi A (svært viktig) på grunn av at omtrent heile arealet består av sterkt truga naturtypar. Samtidig vektleggast kontinuiteten i beiting, som har ført til ein uvanleg fint skjøtta lokalitet. Det er i tillegg ganske klart at her bør finnast ein del raudlista beitemarkssoppar, ikkje minst sett i samheng med dei mange funna aust på øya. Ved verdivurdering i samsvar med faktaark frå august 2015 for dei tre lokalitetane av kystlynghei sett under eitt, kjem ein ut med middels verdi for storleik og raudlistearter, høg verdi for påverknad og tilstand, som gir verdi A.</p>
<p>Merknad:</p>

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)		
<p>Navn på lokaliteten: Riste vestsida</p>	<p>Kommune: Sande (Møre og Romsdal)</p>	<p>Områdenr.:</p>
<p>ID i naturbase: BN00067033</p>	<p>Registrert i felt av: Øystein Folden og Oddvar Olsen Dag Holtan, Perry Larsen og Karl Johan Grimstad</p>	<p>Dato: 23.08.2016 29.05.2009</p>
<p>Eventuelle tidlegare registreringar (år og namn) og andre kjelder (skriftlege og munnlege): Holtan, D. 2010. Supplerande kartlegging av naturtypar i Sande kommune 2009. Fylkesmannen i Møre og Romsdal, miljøvernavinga. Rapport nr 4 2010. 81.s</p>		<p>Skjøtelsavtale: Inngått år: Utgår år:</p>
<p>Hovudnaturtype (% andel fordeling): T34 Kystlynghei 75%</p> <p>Tilleggsnaturtypar/mosaikk (% andel fordeling): T32 Semi-naturleg eng 24% T1 Nakent berg 1%</p>	<p>Grunntypar etter NiN, M1:5000 (% andel fordeling): Kalkfattig kystlynghei T34-C-2 50% Svakt kalkrike kystlyngheier T34-C-5 25% Kalkfattig eng med klart hevdpreg T32-C-2 24% Lite uttørkingseksponeerte svært og temmeleg kalkfattige nakne berg T1-C-1 1%</p>	
<p>Verdi (A, B, C): A - Svært viktig</p>	<p>Annan dokumentasjon (bilete, belagte arter m.m.):</p>	

Påverknadsfaktorar (kodeliste i handbok 13, vedlegg 11):						
Stadkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstypar:
< 20 m		God	X	Slått		
20-50 m	x	Svak	x	Beite	x	
50-101		Ingen		Pløying		
>100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårlig		Lauving		
				Torvtekt		
				Brenning		
				Park/hagestell		

OMRÅDEBESKRIVELSE (For naturbase og som grunnlag for skjøtelsesplanen)
<p>Innleiing: Skildringa er opphavleg laga av Dag Holtan 23.02.2010 basert på eige feltarbeid 29.05.2009 saman med Perry Larsen og Karl Johan Grimstad, samt litteraturkjelder (Jordal & Gaarder 1997). Øystein Folden og Oddvar Olsen gjorde nye registreringar 23.08.2016 og har tilpassa skildringa noko til NiN i samband med at Bioreg AS har laga skjøtelsesplan for Riste.</p>
<p>Plassering og naturgrunnlag: Lokaliteten ligg på nordvestsida av øya Riste, og strekkjer seg opp på fjellplatået, med eit skarpt skilje mot høvesvis nord- og sørsida av øya. Området ligg etter Moen, (1998) i boreonemoral vegetasjonssone (BN) og sterkt oseanisk vegetasjonsseksjon, vintermild underseksjon (O3h). Berggrunnen er næringsfattige gneisbergartar, med ein liten kropp av amfibolitt heilt i vest. Her skal også vere eklogitt, som gir levevilkår for ein noko kravfull flora.</p>
<p>Naturtypar, utformingar og vegetasjonstypar: Heile området førast til naturtypen kystlynghei (raudlista EN). Langs skrentar mot vest er det innslag av ein utforming som purpurlynghei, medan platået på toppen av øya har fukthei, med høgt innslag av frisk fattigeng og mellom anna ein del jordnøtt-kystmaureutforming. Etter NiN er dette omforma til: Kalkfattig kystlynghei T34-C-2 50%, Svakt kalkrike kystlyngheier T34-C-5 25%, Kalkfattig eng med klart hevdpreg T32-C-2 24%, Lite uttørkingseksponerte svært og temmeleg kalkfattige nakne berg T1-C-1 1%</p>
<p>Artsmangfald: Av karplanter kan nemnast blankburkne, blåstorr, bråtestorr, engstorr, gulaks, gulsildre, jordnøtt, jåblom, kornstorr, kusymre, kystmaure, loppestorr, purpurlyng, raudsildre, røsslyng og vill-lin m.fl. Det blei ikkje funne spesielt interessante lav eller mosar. Tidspunktet var ikkje eigna til å fange opp eventuelle førekomstar av beitemarkssopp (for tørt i 2016), men potensielt bør her vere mange slike, også sjeldne og raudlista artar.</p>
<p>Bruk, tilstand og påverknad:</p> <p><i>Historisk bruk:</i> Det har vore busetnad på øya sidan 1520, med varierende beitedrift. Dei første tiåra av 1700-talet var Riste aude, men frå om lag 1740 og fram til 1964 var det fast busetjing på øya og jordbruksverksemd med tilhøyrande beteregime. I 1866 vert det oppgjeve at det var 18 da med dyrkamark og 102 da med berglendt mark. Krøttertalet den gongen var 1 hest, 13 storfe og 45 småfe (Ei kjelde frå året før seier 40 sauer og 10 geiter). Det er ikkje oppgjeve kva slags småfe. Her var rikeleg med beitemark, men hamnegangen var tungvint og farefull for storfeet, slik at krøttera helst måtte haldast unna fjellet, dvs gjætast. Så godt som det var om beite på øya, så tok dei imot beitekrøtter både frå Herøy og Sande. Elles fortel matrikelutkastet for 1866 at det var lite med torvmyr på Riste, men at dei spadde noko torv i Sæmyra. Den tidsepoken at tangaska var verdfull vart det brend mykje tang og tare på Riste.</p> <p><i>Nyare historie:</i> Om ein skal tru bygdeboka (Myklebust. 1995), så var det ikkje fast busetjing på Riste i tida frå om lag 1925 til om lag 1960. Kring 1920 mista Ristefolket garden i samband med eit båtkjøp og i 1926 vart øya kjøpt av ein Kristian Klausen saman med meieristyrar Ole Sørdal i Syvde. Dei hadde krøtter der</p>

ute og dreiv ysteri. To kvinner var budeier på Riste den tida, så heilt folketomt var det no ikkje. I 1961 kjøpte Sverre Riste av det opphavlege Ristefolket att garden og flytta med familien dit ut. Etter berre tre år så ikkje Sverre og familien det likt å vera på denne einsame staden og i 1964 flytta dei derifrå igjen. Sidan har det ikkje vore fast busetjing der eller ordinært gardsbruk med husdyrhald. (Begge desse to første avsnitta her er bygd på Myklebust, O. (1997): Sandesoga B 3.

Noverande drift og den nære fortida: Jordal & Gaarder (1997) poengterer mellom anna følgjande: "Etter fråflyttinga i 1964 har Riste vore beita av sau. Det har vore sau på øya kvart år, men i 1980-åra var sauetalet såpass lågt at røsslyngen breidde seg på nordaustsida, tidlegare har det vore røsslyng berre på nordvestenden. I 1990-åra har det vore 120-140 sau på sommarbeite, unnateke 1996, da eigaren ikkje gav løyve til beiting. I 1996 auka mengda av røsslyng på nordaustsida i betydeleg grad. I tillegg vart det i 1991 sett ut 12 utegangarsauer, og desse har no auka til 64 vinteren 1996/97. Frå 1972 kom det til 10-15 geiter, og det har aldri lukkast å fanga inn alle, slik at det framleis i 1997 er 5 geiter". Etter 1997 har det vore litt opp og ned med husdyr, stort sett utegangarsau, med ca. 130 dyr dei seinare åra, også i 2009. Beitetrykket synes å være tilfredsstillande, og opphøyr av beite er vel einaste trugsmål i forhold til førekomst av sjeldne sopper, som totalt sett er det viktigaste elementet på øya generelt. I august 2016 var det 78 søyer og 21 lam som beita, og beitetrykket kan med fordel aukast noko. Det går ikkje geiter på øya lenger.

Framande arter: Ingen.

Kulturminner: Det finst nokre steingardar og liknande spor etter tidlegare beiteverksemd.

Skjøtsel og omsyn: Arealet har vore brukt til beite og framhald av beite med godt beitetrykk er i alle fall naudsynt for at dei biologiske verdiane skal oppretthaldast.

Del av heilskapleg landskap: Øya er i seg sjølv eit komplett kystlandskap, og det er fleire øyer rundt om som har liknande verdiar.

Verdigrunngjeving: Holtan ga lokaliteten verdi A (svært viktig) på grunn av at omtrent heile arealet består av sterkt truga naturtypar. Samtidig vektleggast kontinuiteten i beiting, som har ført til ein uvanleg fint skjøtta lokalitet. Det er i tillegg tydeleg at her bør finnast ein del raudlista beitemarkssopp, ikkje minst sett i samanheng med dei mange funna aust på øya. Ved verdivurdering i samsvar med faktaark frå august 2015 for dei tre lokalitetane av kystlynghei sett under eitt, kjem ein ut med middels verdi for storleik og raudlisteartar, høg verdi for påverknad og tilstand, som gir verdi A.

Merknad:

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)

Namn på lokaliteten: Riste nordside	Kommune: Sande (Møre og Romsdal)	Områdenr.:
ID i naturbase: BN00067032	Registrert i felt av: Øystein Folden og Oddvar Olsen Dag Holtan, Perry Larsen og Karl Johan Grimstad	Dato: 23.08.2016 29.05.2009
Eventuelle tidlegare registreringar (år og namn) og andre kjelder (skriftlege og munnlege): Holtan, D. 2010. Supplerande kartlegging av naturtypar i Sande kommune 2009. Fylkesmannen i Møre og Romsdal, miljøvernvedlinga. Rapport nr 4 2010. 81.s		Skjøtelsavtale: Inngått år: Utgår år:
Hovudnaturtype (% andel fordeling):		Grunntypar etter NiN, M1:5000 (% andel

<p>T34 Kystlynghei 75%</p> <p>Tilleggsnaturtypar/mosaikk (% andel fordeling): T32 Semi-naturleg eng 20% T1 Nakent berg 5%</p>	<p>fordeling): Kalkfattig kystlynghei T34-C-2 50% Svakt kalkrike kystlyngheier T34-C-5 25% Kalkfattig eng med klart hevdpreg T32-C-2 20% Lite uttørkingseksponeerte svært og temmeleg kalkfattige nakne berg T1-C-1 5%</p>																																				
<p>Verdi (A, B, C): A - Svært viktig</p>	<p>Annan dokumentasjon (bilete, belagte arter m.m.):</p>																																				
<p>Påverknadsfaktorar (kodeliste i handbok 13, vedlegg 11):</p>																																					
<p>Stadkvalitet</p> <table border="1"> <tr><td>< 20 m</td><td></td></tr> <tr><td>20-50 m</td><td>x</td></tr> <tr><td>50-102</td><td></td></tr> <tr><td>>100 m</td><td></td></tr> </table>	< 20 m		20-50 m	x	50-102		>100 m		<p>Tilstand/Hevd</p> <table border="1"> <tr><td>God</td><td>X</td></tr> <tr><td>Svak</td><td>x</td></tr> <tr><td>Ingen</td><td></td></tr> <tr><td>Gjengrodd</td><td></td></tr> <tr><td>Dårleg</td><td></td></tr> </table>	God	X	Svak	x	Ingen		Gjengrodd		Dårleg		<p>Bruk (nå):</p> <table border="1"> <tr><td>Slått</td><td></td></tr> <tr><td>Beite</td><td>x</td></tr> <tr><td>Pløying</td><td></td></tr> <tr><td>Gjødsling</td><td></td></tr> <tr><td>Lauving</td><td></td></tr> <tr><td>Torvtekt</td><td></td></tr> <tr><td>Brenning</td><td></td></tr> <tr><td>Park/hagestell</td><td></td></tr> </table>	Slått		Beite	x	Pløying		Gjødsling		Lauving		Torvtekt		Brenning		Park/hagestell		<p>Vegetasjonstypar:</p>
< 20 m																																					
20-50 m	x																																				
50-102																																					
>100 m																																					
God	X																																				
Svak	x																																				
Ingen																																					
Gjengrodd																																					
Dårleg																																					
Slått																																					
Beite	x																																				
Pløying																																					
Gjødsling																																					
Lauving																																					
Torvtekt																																					
Brenning																																					
Park/hagestell																																					

<p>OMRÅDEBESKRIVELSE (For naturbase og som grunnlag for skjøtelsesplanen)</p>
<p>Innleiing: Skildringa er opphavleg laga av Dag Holtan 23.02.2010 basert på eige feltarbeid 29.05.2009 saman med Perry Larsen og Karl Johan Grimstad, samt litteraturkjelder (Jordal & Gaarder 1997). Øystein Folden og Oddvar Olsen gjorde nye registreringar 23.08.2016 og har tilpassa skildringa noko til NiN i samband med at Bioreg AS har laga skjøtelsesplan for Riste.</p>
<p>Plassering og naturgrunnlag: Lokaliteten ligg på nordaustsida av Riste, og er avgrensa mot den gamle innmarka i aust. Området ligg etter Moen (1998) i boreonemoral vegetasjonssone (BN) og sterkt oseanisk vegetasjonssesksjon, vintermild underseksjon (O3h). Berggrunnen er næringsfattige gneisbergartar, moglegvis med innslag av eklogitt (jf. Vidnes & Grimstad 2006).</p>
<p>Naturtypar, utformingar og vegetasjonstypar: Heile det avgrensa området består av nokså fuktig kystlynghei, kan hende med noko innslag av røsslyng-bjørnekamhei, dessutan spreidde innslag av purpurlynghei. Grunna langvarig beiting har også mykje av området karakter av frisk fattigeng, eller kystgrashei. Etter NiN er dette omforma til: Kalkfattig kystlynghei T34-C-2 50%, Svakt kalkrike kystlyngheier T34-C-5 25%, Kalkfattig eng med klart hevdpreg T32-C-2 20%, Lite uttørkingseksponeerte svært og temmeleg kalkfattige nakne berg, T1-C-1 5%</p>
<p>Artsmangfald: Med relativt næringsfattige tilhøve går det mest i vanlege karplanter, som bjørnekam, heiblåfjør, gulaks, gulsildre, heistorr, jordnøtt (sparsamt), jåblom, kornstorr, kystmaure (sparsamt), loppestorr, purpurlyng, raudsildre, røsslyng, slåttestorr, storfrytle, tepperot og torvull. Det blei ikkje påvist interessante lavartar, medan det for mosar blei ein del vanlege, meir eller mindre oseaniske artar, som bakkefrynse, flikvårmose, gåsefotskjeggmose, kammose, koparvrangmose, kystjammemose, kystkransmose, kysttornemose, matteblæremose, matteflette, mattehutremose, myrmuslingmose,</p>

pelssåtemose, prakthinnemose og stripefoldmose m.fl.

Bruk, tilstand og påverknad:

Historisk bruk: Det har vore busetnad på øya sidan 1520, med varierende beitedrift. Dei første tiåra av 1700-talet var Riste aude, men frå om lag 1740 og fram til 1964 var det fast busetjing på øya og jordbruksverksemd med tilhøyrande beteregime. I 1866 vert det oppgjeve at det var 18 da med dyrkamark og 102 da med berglendt mark. Krøtterralet den gongen var 1 hest, 13 storfe og 45 småfe (Ei kjelde frå året før seier 40 sauer og 10 geiter). Det er ikkje oppgjeve kva slags småfe. Her var rikeleg med beitemark, men hamnegangen var tungvint og farefull for storfeet, slik at krøttera helst måtte haldast unna fjellet, dvs gjæstast. Så godt som det var om beite på øya, så tok dei imot beitekrøtter både frå Herøy og Sande. Elles fortel matrikkelutkastet for 1866 at det var lite med torvmyr på Riste, men at dei spadde noko torv i Sæmyra. Den tidsepoken at tangaska var verdfull vart det brend mykje tang og tare på Riste.

Nyare historie: Om ein skal tru bygdeboka (Myklebust. 1995), så var det ikkje fast busetjing på Riste i tida frå om lag 1925 til om lag 1960. Kring 1920 mista Ristefolket garden i samband med eit båtkjøp og i 1926 vart øya kjøpt av ein Kristian Klausen saman med meieristyrar Ole Sjørdal i Syvde. Dei hadde krøtter der ute og dreiv ysteri. To kvinner var budeier på Riste den tida, så heilt folketomt var det no ikkje. I 1961 kjøpte Sverre Riste av det opphavlege Ristefolket att garden og flytta med familien dit ut. Etter berre tre år så ikkje Sverre og familien det likt å vera på denne einsame staden og i 1964 flytta dei derifrå igjen. Sidan har det ikkje vore fast busetjing der eller ordinært gardsbruk med husdyrhald. (Begge desse to første avsnitta her er bygd på Myklebust, O. (1997): Sandesoga B 3.

Noverande drift og den nære fortida: Jordal & Gaarder (1997) poengterer mellom anna følgjande: "Etter fråflyttinga i 1964 har Riste vore beita av sau. Det har vore sau på øya kvart år, men i 1980-åra var sauetallet såpass lågt at røsslyngen breidde seg på nordaustsida, tidlegare har det vore røsslyng berre på nordvestenden. I 1990-åra har det vore 120-140 sau på sommarbeite, unnateke 1996, da eigaren ikkje gav løyve til beiting. I 1996 auka mengda av røsslyng på nordaustsida i betydeleg grad. I tillegg vart det i 1991 sett ut 12 utegangarsauer, og desse har no auka til 64 vinteren 1996/97. Frå 1972 kom det til 10-15 geiter, og det har aldri lukkast å fanga inn alle, slik at det framleis i 1997 er 5 geiter". Etter 1997 har det vært litt opp og ned med husdyr, stort sett utegangarsau, med ca. 130 dyr dei seinare åra, også i 2009. Beitetrykket synes å være tilfredsstillande, og opphør av beite er vel einaste trugsmål i forhold til førekomst av sjeldne sopper, som totalt sett er det viktigaste elementet på øya generelt. I august 2016 var det 78 søyer og 21 lam som beita, og beitetrykket kan med fordel aukast noko. Det går ikkje geiter på øya lenger.

Framande arter: Ingen.

Kulturminner: Det finst nokre steingardar og liknande spor etter tidlegare beiteverksemd.

Skjøtsel og omsyn: Arealet har vore brukt til beite og framhald av beite med godt beitetrykk er i alle fall naudsynt for at dei biologiske verdiane skal oppretthaldast.

Del av heilskapleg landskap: Øya er i seg sjølv eit komplett kystlandskap, og det er fleire øyer rundt om som har liknande verdiar.

Verdigrunningjeving: Holtan ga lokaliteten verdi A (svært viktig) på grunn av at omtrent heile arealet består av sterkt truga naturtypar. Samtidig vektleggast kontinuiteten i beiting, som har ført til ein uvanleg fint skjøtta lokalitet. Det er i tillegg tydeleg at her bør finnast ein del raudlista beitemarkssopp, ikkje minst sett i samanheng med dei mange funna aust på øya. Ved verdivurdering i samsvar med faktaark frå august 2015 for dei tre lokalitetane av kystlynghei sett under eitt, kjem ein ut med middels verdi for storleik og raudlisteartar, høg verdi for påverknad og tilstand, som gir verdi A.

Merknad:

6. Kjelder

Skriftlege kjelder

Gederaas, L., Moen, T.L., Skjelseth, S. & Larsen, L.-K. (red.) 2012. Fremmede arter i Norge – med norsk svarteliste 2012. Artsdatabanken, Trondheim.

Henriksen S. og Hilmo O. (red.) 2015. Norsk rødliste for arter 2015. Artsdatabanken, Norge ISBN: 978-82-92838-40-2.

Holtan, D. 2010. Supplerande kartlegging av naturtypar i Sande kommune 2009. Fylkesmannen i Møre og Romsdal, miljøvernavdelinga. Rapport nr 4 2010. 81.s

Jordal, J. B. & Gaarder, G. 1997. Biologiske undersøkelser i kulturlandskapet i Møre og Romsdal i 1995-1996. Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Landbruksavd. Rapport nr. 1 - 97. 178 s.

Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red.) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim.

Myklebust, O. 1997. Sandesoga B 3.

Vidnes, M. & Grimstad, K. J. 2006. Biologisk mangfald i Sande kommune, Møre og Romsdal. Kartlegging av viktige naturtypar og viktige viltområde. Sande kommune, rapport.

Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim.

Miljødirektoratet. 2015. Veileder for kartlegging, verdisetting og forvaltning av naturtyper på land og i Ferskvann. Utkast til faktaark 2015 – Kulturmark. Versjon 7. august 2015.

Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge. Vegetasjon. Statens kartverk.

Munnlege kjelder:

Jostein Korsnes tlf. 950 22 444 E-post joko@sande_mr.kommune Brukar av Riste.

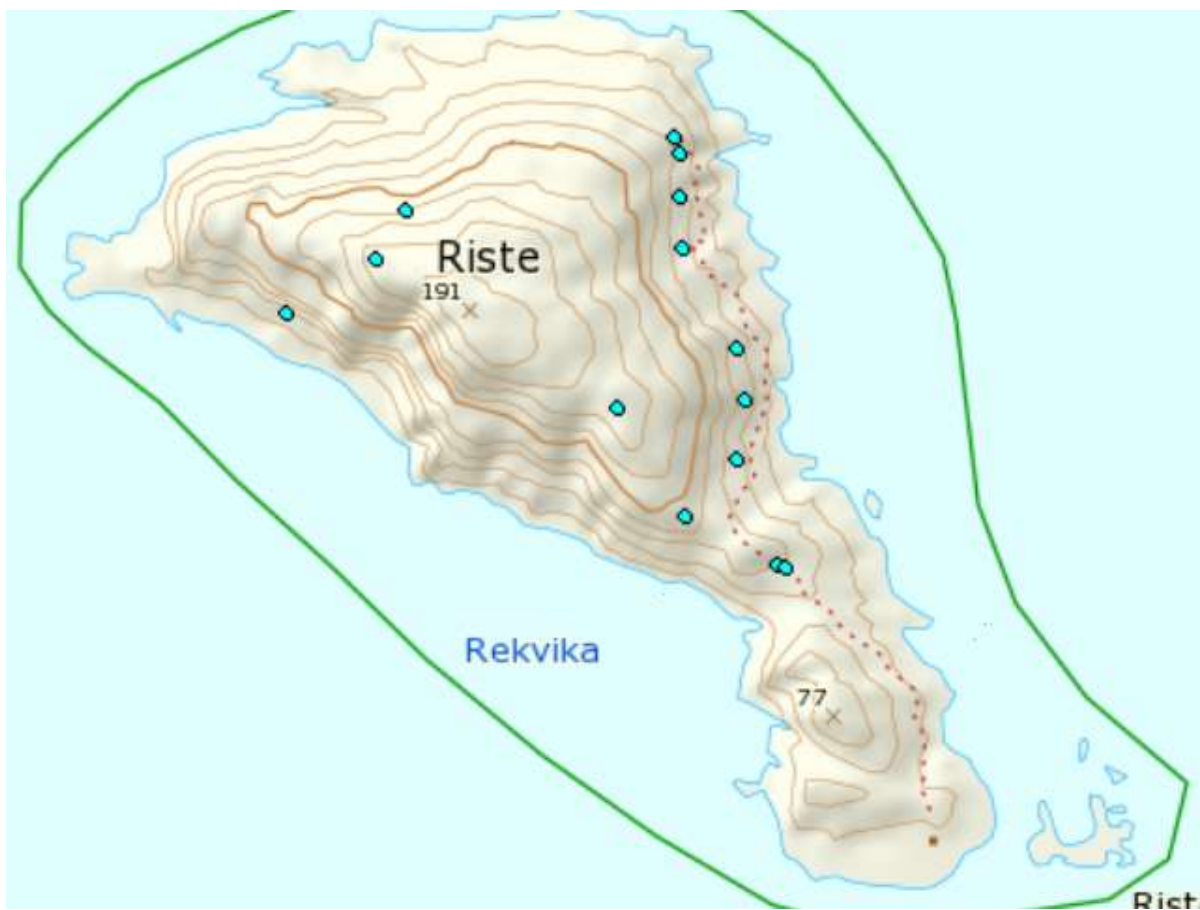
7. Ortofoto/kart

Figur 2. Grøn strek i havet gjeld Riste naturreservat, så kystlyngheilokalitetene ligg i sin heilskap inne i naturreservatet. Området mot søraust som er svakt gult er ein naturbeitemarklokalitet, resten er dei tre kystlyngheilokalitetene. Kart: Gislink.

Figur 3. Flyfoto frå 2006. Dei grønnaste områda er dominert av gras og urter, brunare parti er meir prega av lyng. Utsnittet er omtrent det same som i figur 2. Frå Gislink.

Figur 4. Turkise punkt viser kjente førekomstar av purpurlyng. Frå Artskart 25.03.2017.

8. Bilder

Figur 5. Foto 23.08.2016, Øystein Folden. Biletet viser nordsida av Riste. Det er store område som framleis er grønne av gras og urtar, mellom lyngareala.

Figur 6. Foto 23.08.2016, Øystein Fjorden. Frå sørsida av Riste. Heilt til høgre ser vi noko av innmarka og Klettane.

Figur 7. Foto 23.08.2016, Øystein Fjorden. Biletet er tatt frå Klettane med naturbeitemark i framkant, mot nordvest og kystlyngheia.

Figur 8. Foto 23.08.2016, Øystein Folden. Bilete frå nordsida av Riste, frå posisjon N6905627 A311006.

Figur 9. Foto 23.08.2016, Øystein Folden. Bilete frå nordsida av Riste, posisjon N6905856 A310450. Lyngen står lenge nede i graset. Når beitepresset er i minste laget, blir verken graset eller lyngen godt nok beita, og lyngen tar etter kvart over og vil bli grov.

Figur 10. Foto 23.08.2016, Øystein Folden. Tufta av vårfjøset, Taket bles av i 1992. I grensa mellom innmark og utmark.

Figur 11. Foto 23.08.2016, Øystein Folden. Ristehellaren på sørsida av øya. Det er eit innvendig rom på 75 m² i hellaren.

Figur 12. Foto 23.08.2016, Øystein Folden. Denne utegangarsauen har det naturlige flokkinstinkt. Sauen beiter på den gamle inmarka frå ca. midten av juli til ut oktober, elles vest for gjerdet.

9. Artsliste

Dei første observasjonane på Riste som vi kjenner til blei gjort av Ove Dahl i 1894. Kjell A. Hansen var her i 1895, Rolf Nordhagen, i 1971. Seinare har Alv Ottar Folkestad (1995), Johnny Loen (1995), Geir Gaarder (1996), John Bjarne Jordal (1996), Dag Holtan (2009), Perry G. Larsen (2009), Oddvar Olsen (2016), Øystein Folden (2016) og Ingar Støyle Bringsvor (2016) gjort observasjonar som er tilgjengeleg i Artskart. I lista med 184 artar som følgjer er oppført det året arten sist er observert. Observasjonane gjeld skjøtselslokaliteten og område nær ved, men ikkje mesteparten av den gamle innmarka.

skogtordivel	<i>Anoplotrupes stercorosus</i>	LC	Biller	23.08.2016
svartskogsnegl	<i>Arion ater</i>	LC	Blautdyr	23.08.2016
bergirisk	<i>Carduelis flavirostris</i>	NT	Fugl	07.05.2006
fiskemåke	<i>Larus canus</i>	NT	Fugl	30.06.1995
gravand	<i>Tadorna tadorna</i>	LC	Fugl	30.06.1995
gråmåke	<i>Larus argentatus</i>	LC	Fugl	30.06.1995
havhest	<i>Fulmarus glacialis</i>	EN	Fugl	30.06.1995
havsvale	<i>Hydrobates pelagicus</i>	LC	Fugl	10.09.2016
havørn	<i>Haliaeetus albicilla</i>	LC	Fugl	07.05.2006
kråke	<i>Corvus cornix</i>	LC	Fugl	07.05.2006
linerle	<i>Motacilla alba</i>	LC	Fugl	07.05.2006
lunde	<i>Fratercula arctica</i>	VU	Fugl	07.05.2006
ravn	<i>Corvus corax</i>	LC	Fugl	07.05.2006
ringtrost	<i>Turdus torquatus</i>	LC	Fugl	07.05.2006
sildemåke	<i>Larus fuscus</i>	LC	Fugl	07.05.2006
skjærpiplerke	<i>Anthus petrosus</i>	LC	Fugl	07.05.2006
storjo	<i>Stercorarius skua</i>	LC	Fugl	09.07.1983
storskarv	<i>Phalacrocorax carbo</i>	LC	Fugl	07.05.2006
storspove	<i>Numenius arquata</i>	VU	Fugl	07.05.2006
stare	<i>Sturnus vulgaris</i>	NT	Fugl	07.05.2006
svartbak	<i>Larus marinus</i>	LC	Fugl	30.06.1995
svarttrost	<i>Turdus merula</i>	LC	Fugl	07.05.2006
teist	<i>Cephus grylle</i>	VU	Fugl	07.05.2006
tjeld	<i>Haematopus ostralegus</i>	LC	Fugl	07.05.2006
toppskarv	<i>Phalacrocorax aristotelis</i>	LC	Fugl	30.06.1995
tjuvjo	<i>Stercorarius parasiticus</i>	NT	Fugl	07.05.2006
ærfugl	<i>Somateria mollissima</i>	NT	Fugl	30.06.1995
arve	<i>Cerastium fontanum</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
bakkesoleie	<i>Ranunculus acris</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
bakkesøte	<i>Gentianella campestris</i>	NT	Karplanter	27.07.1971
beitestarr	<i>Carex viridula</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
bjørnekam	<i>Blechnum spicant</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
bjørneskjegg	<i>Trichophorum cespitosum</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
blankburkne	<i>Asplenium adiantum-nigrum</i>	LC	Karplanter	1894/1971
blankburkne	<i>Asplenium adiantum-nigrum</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
blokkebær	<i>Vaccinium uliginosum</i>	LC	Karplanter	23.08.2016

blåbær	<i>Vaccinium myrtillus</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
blåklokke	<i>Campanula rotundifolia</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
blåknapp	<i>Succisa pratensis</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
blåkoll	<i>Prunella vulgaris</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
blåtopp	<i>Molinia caerulea</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
dunhavre	<i>Avenula pubescens</i>	LC	Karplanter	27.07.1971
duskmyrull	<i>Eriophorum angustifolium</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
dvergjamne	<i>Selaginella selaginoides</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
einer	<i>Juniperus communis</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
englodnegras	<i>Holcus lanatus</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
engsnelle	<i>Equisetum pratense</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
engsyre	<i>Rumex acetosa</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
fagerperikum	<i>Hypericum pulchrum</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
finnskjegg	<i>Nardus stricta</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
firkantperikum	<i>Hypericum maculatum</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
fjellkrekling	<i>Empetrum nigrum hermaphroditum</i>	LC	Karplanter	27.07.1971
fjellmarikåpe	<i>Alchemilla alpina</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
fuglevikke	<i>Vicia cracca</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
følblom	<i>Scorzoneroideides autumnalis</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
geitsvingel	<i>Festuca vivipara</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
gjeldkarve	<i>Pimpinella saxifraga</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
gjerdevikke	<i>Vicia sepium</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
gaukesyre	<i>Oxalis acetosella</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
grasstjerneblom	<i>Stellaria graminea</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
grøftesoleie	<i>Ranunculus flammula</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
gulaks	<i>Anthoxanthum odoratum</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
gulflatbelg	<i>Lathyrus pratensis</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
gulsildre	<i>Saxifraga aizoides</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
gulstorr	<i>Carex flava</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
harestorr	<i>Carex leporina</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
hassel	<i>Corylus avellana</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
havburkne	<i>Asplenium marinum</i>	NT	Karplanter	18.08.1894
heiblåfjør	<i>Polygala serpyllifolia</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
heimyrklegg	<i>Pedicularis sylvatica sylvatica</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
heisiv	<i>Juncus squarrosus</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
heistorr	<i>Carex binervis</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
hesterumpe	<i>Hippuris vulgaris</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
hundegras	<i>Dactylis glomerata</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
kvitkløver	<i>Trifolium repens</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
jordnøtt	<i>Conopodium majus</i>	LC	Karplanter	27.07.1971
jåblom	<i>Parnassia palustris</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
karve	<i>Carum carvi</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
klokkelyng	<i>Erica tetralix</i>	LC	Karplanter	23.08.2016

knegras	<i>Danthonia decumbens</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
kornstorr	<i>Carex panicea</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
krattlodnegras	<i>Holcus mollis</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
kekling	<i>Empetrum nigrum</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
kusymre	<i>Primula vulgaris</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
kystmaure	<i>Galium saxatile</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
kysttjørnaks	<i>Potamogeton polygonifolius</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
lækjeveronika	<i>Veronica officinalis</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
lodnefaks	<i>Bromus hordeaceus</i>	LC	Karplanter	18.8.1894
loppestorr	<i>Carex pulicaris</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
lundgrønaks	<i>Brachypodium sylvaticum</i>	LC	Karplanter	18.8.1894
lyngaugnetrøyst	<i>Euphrasia micrantha</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
lyssiv	<i>Juncus effusus</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
markfrytle	<i>Luzula campestris</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
mjødurt	<i>Filipendula ulmaria</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
murburkne	<i>Asplenium ruta-muraria</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
myrsauløk	<i>Triglochin palustris</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
myrtistel	<i>Cirsium palustre</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
olavsskjegg	<i>Asplenium septentrionale</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
osp	<i>Populus tremula</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
prikkperikum	<i>Hypericum perforatum</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
purpurlyng	<i>Erica cinerea</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
ramslauk	<i>Allium ursinum</i>	LC	Karplanter	27.07.1971
revebjølle	<i>Digitalis purpurea</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
rogn	<i>Sorbus aucuparia</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
rome	<i>Narthecium ossifragum</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
rosenrot	<i>Rhodiola rosea</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
rundsoldogg	<i>Drosera rotundifolia</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
ryllik	<i>Achillea millefolium</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
ryllsiv	<i>Juncus articulatus</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
raud jonsokblom	<i>Silene dioica</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
raudkløver	<i>Trifolium pratense</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
røsslyng	<i>Calluna vulgaris</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
sisselrot	<i>Polypodium vulgare</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
skjørlok	<i>Cystopteris fragilis</i>	LC	Karplanter	27.07.1971
skogfiol	<i>Viola riviniana</i>	LC	Karplanter	27.07.1971
skoggråurt	<i>Omalotheca sylvatica</i>	LC	Karplanter	27.07.1971
skogkarse	<i>Cardamine flexuosa</i>	LC	Karplanter	19.8.1894
skogstorkenebb	<i>Geranium sylvaticum</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
skrubber	<i>Chamaepericlymenum suecicum</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
slåttestorr	<i>Carex nigra nigra</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
smalkjempe	<i>Plantago lanceolata</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
småengkall	<i>Rhinanthus minor</i>	LC	Karplanter	23.08.2016

stjernestorr	<i>Carex echinata</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
storfrytle	<i>Luzula sylvatica</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
stornesle	<i>Urtica dioica</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
strandkjeks	<i>Ligusticum scoticum</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
strandkjempe	<i>Plantago maritima</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
strandsmelle	<i>Silene uniflora</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
strandstjerne	<i>Tripolium pannonicum tripolium</i>	LC	Karplanter	27.07.1971
syismåarve	<i>Sagina subulata</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
sølvbunke	<i>Deschampsia cespitosa cespitosa</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
tangbalderbrå	<i>Tripleurospermum maritimum maritimum</i>	LC	Karplanter	27.07.1971
tepperot	<i>Potentilla erecta</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
tettegras	<i>Pinguicula vulgaris</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
tiriltunge	<i>Lotus corniculatus</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
tviskjeggveronika	<i>Veronica chamaedrys</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
vassarve	<i>Stellaria media</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
vendelrot	<i>Valeriana sambucifolia</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
vill-lin	<i>Linum catharticum</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
vivendel	<i>Lonicera periclymenum</i>	LC	Karplanter	23.08.2016
bristlav	<i>Parmelia sulcata</i>	LC	Lav	23.08.2016
brun fargelav	<i>Parmelia omphalodes</i>	LC	Lav	23.08.2016
flishinnelav	<i>Leptogium lichenoides</i>	LC	Lav	23.08.2016
grynvrenge	<i>Nephroma parile</i>	LC	Lav	23.08.2016
grå fargelav	<i>Parmelia saxatilis</i>	LC	Lav	23.08.2016
kystvrenge	<i>Nephroma laevigatum</i>	LC	Lav	23.08.2016
skrubbenever	<i>Lobaria scrobiculata</i>	LC	Lav	23.08.2016
skålskjærgårdslav	<i>Neofuscelia pulla</i>	LC	Lav	23.08.2016
småfiltlav	<i>Fuscopannaria leuchophaea</i>	LC	Lav	23.08.2016
stiftsteinlav	<i>Xanthoparmelia conspersa</i>	LC	Lav	23.08.2016
svaberglav	<i>Anaptychia runcinata</i>	LC	Lav	23.08.2016
vanleg kvistlav	<i>Hypogymnia physodes</i>	LC	Lav	23.08.2016
vanleg papirlav	<i>Platismatia glauca</i>	LC	Lav	23.08.2016
bakkefrynse	<i>Ptilidium ciliare</i>	LC	Mosar	30.05.2009
bergkrokodillemose	<i>Conocephalum salebrosum</i>	LC	Mosar	23.08.2016
engkransmose	<i>Rhytidiadelphus squarrosus</i>	LC	Mosar	23.08.2016
fettmose	<i>Aneura pinguis</i>	LC	Mosar	23.08.2016
fjørsaftmose	<i>Riccardia multifida</i>	LC	Mosar	23.08.2016
flikvårmose	<i>Pellia epiphylla</i>	LC	Mosar	30.05.2009
gråsteinmose	<i>Hedwigia ciliata</i>	LC	Mosar	23.08.2016
gåsefotskjeggmosse	<i>Barbilophozia lycopodioides</i>	LC	Mosar	30.05.2009
heigråmose	<i>Racomitrium lanuginosum</i>	LC	Mosar	23.08.2016
kammose	<i>Ctenidium molluscum</i>	LC	Mosar	30.05.2009
koppervrangmose	<i>Bryum alpinum</i>	LC	Mosar	23.08.2016

krypsilkemose	<i>Homalothecium sericeum</i>	LC	Mosar	23.08.2016
krypsnøemose	<i>Anthelia juratzkana</i>	LC	Mosar	23.08.2016
kystband	<i>Metzgeria conjugata</i>	LC	Mosar	23.08.2016
kystjåmose	<i>Plagiothecium undulatum</i>	LC	Mosar	30.05.2009
kystkransmose	<i>Rhytidiadelphus loreus</i>	LC	Mosar	30.05.2009
kystkrukkemose	<i>Pogonatum aloides</i>	LC	Mosar	30.05.2009
kysttornemose	<i>Mnium hornum</i>	LC	Mosar	30.05.2009
matteblæremose	<i>Frullania tamarisci</i>	LC	Mosar	23.08.2016
matteflette	<i>Hypnum cupressiforme</i>	LC	Mosar	30.05.2009
mattehutremose	<i>Marsupella emarginata</i>	LC	Mosar	30.05.2009
musehalemose	<i>Isothecium myosuroides</i>	LC	Mosar	23.08.2016
myrmuslingmose	<i>Mylia anomala</i>	LC	Mosar	30.05.2009
oljetrappemose	<i>Nardia scalaris</i>	LC	Mosar	23.08.2016
pelssåtemose	<i>Campylopus atrovirens</i>	LC	Mosar	23.08.2016
prakthinnemose	<i>Plagiochila asplenioides</i>	LC	Mosar	30.05.2009
ryemose	<i>Antitrichia curtipendula</i>	LC	Mosar	23.08.2016
stripefoldmose	<i>Diplophyllum albicans</i>	LC	Mosar	30.05.2009
sumpbroddmose	<i>Calliergonella cuspidata</i>	LC	Mosar	23.08.2016
knippesmåfingersopp	<i>Clavulinopsis fusiformis</i>	VU	Sopp	14.10.1996
mørk vorterøyksopp	<i>Lycoperdon nigrescens</i>	LC	Sopp	14.10.1996

10. Veiledning til skjøtelsplanskjemaene

Skjøtelsplanmalen er delt inn i ulike deler, der del 2.0, 3.5 og 3.6. fylles ut av fagkyndig kartlegger, og del 2.1. fylles ut av grunneier/bruker, eventuelt i samarbeid med fagkyndig kartlegger. Del 2 skal gi en generell beskrivelse av naturgrunnet innenfor lokaliteten, og en enkel beskrivelse av dagens drift. Del 3 omhandler skjøtsel av lokaliteten, og oppfølgingen av denne. Del 2 og 3 er innrettet for grunneier/bruker og forvaltningen. Del 5 gir en beskrivelse av naturtypene som inngår i drifta, og genererer i hovedsak informasjon rettet inn mot forvaltning, inkludert søkbare egenskaper for området i naturbase. For søkbare egenskaper er det viktig at de begrepene og kodene som er oppgitt brukes (egenskaper merket med * er her obligatoriske). Områdebeskrivelse og beskrivelse av skjøtsel skal være ren tekst som ikke blir søkbar. For mer utfyllende forklaringer for beskrivelse av naturtypen kystlynghei med respektive grunntyper, se Natur i Norge (NiN) ([www.artsdatabanken](http://www.artsdatabanken.no)) og for verdisetning og påvirkningsfaktorer, se DN-håndbok 13 (2. utgave 2006) (www.miljodirektoratet.no).

Del 2. Om naturgrunnet og dagens drift på lokaliteten

Denne delen skal i hovedsak fylles ut av grunneier/bruker selv, eller av fagkyndig kartlegger i samarbeid med grunneier/bruker. Delen er utformet slik at den samler viktig informasjon for grunneier/bruker, Mattilsynet og for fagkyndig kartlegger som skal utforme forslag til skjøtelsplan i dialog med grunneier/bruker del 3.

2.1 Kort områdebeskrivelse av [navn på lokaliteten]

Fylles ut av fagkyndig kartlegger.

Tekst: Her skal man gi en generell beskrivelse av lokalitetens naturgrunnlag, og da med vekt på hvilke naturtyper som finnes innenfor lokaliteten. Beskrivelsen er ment for grunneier/bruker, og vil ha noe overlapp med områdebeskrivelsen i kapittel 5.

Figur: Lag kartutsnitt av lokaliteten. Tegn polygon for ulike naturtyper (eventuelt mosaikker mellom naturtyper) dersom dette lar seg gjøre. Annen informasjon som gjerne kan kartfestes er: sviflater (med årstall for sviing), gjerder, vannkilder, fôringsplass m.m.

2.2 Driftsbeskrivelse

Denne delen fylles ut av grunneier/bruker, eventuelt i samarbeid med fagkyndig kartlegger.

Dato for utarbeiding av driftsbeskrivelse: Dato for ferdigstilling av B-spesiell del

Beskriv dagens beite: Lag en kort beskrivelse av hvor dyrene går på beite, og hva slags type beite dette er. Dersom dyrene flyttes rundt på ulike delområder/øyer, få frem dette, bruk gjerne kart. Dersom det inngår andre naturtyper enn kystlynghei på beitene, slik som f. eks strandeng, eller tidligere/nåværende overflatedyrket mark, nevnt dette.

Hvor mange dyr beiter på de ulike beiteområdene: Beskriv hvor mange dyr det er på beitet/delområdene av beitet. Dersom det er ulikt beiteantall på beitet/delområdene av beitet, nevnt dette.

Beskriv nåværende opplegg for sviing: Beskriv om det er tradisjon for sviing i området. Beskriv, eller tegn inn på kart hvor det har vært svidd de siste årene, inkludert størrelse på sviflatene. Noter antatt rotasjonslengde for sviing (hvor lang tid det vil være mellom hver gang samme kystlynghei areal skal svies).

Har du gjort andre skjøtselstiltak enn beiting og sviing?: Noter ned om det utføres andre skjøtselstiltak enn beiting og sviing, slik som f. eks. rydding av busker og kratt, fjerning av problemfylte arter m.m.

Vet du hvordan området har vært skjøttet tidligere?: Beskriv om det er gjort vesentlige endringer i dagens skjøtsel i forhold til skjøtsel utført for området tidligere. Er det eksempelvis gjort endringer i beitebruk, lyngsviing, slått eller høsting.

Er det noe ved dagens skjøtsel du mener bør endres?: Dette kan vurderes med grunnlag i holdvurderinger og slaktevekt på dyr, grad av avbeitet vegetasjon og tråkkskader, vegetasjonssammensetting m.m.

Må skjøtselen tilpasses spesielle verdier i området?: Beskriv om skjøtselen må tilpasses forhold og/eller verdier som kulturminner, vern, sjeldne arter, problemfylte arter etc. Dette kan være forhold/verdier som eksempelvis ikke tåler beite og/eller lyngsviing, eller hvor skjøtsel må tilpasses spesielle perioder gjennom året etc.

Beskriv rutiner for tilsyn og sanking: Beskriv hvordan tilsynet med dyr og sanking er planlagt, gjerne med vekt på spesielle forhold som lamming, perioder med dårlig værforhold m.m.

Beskriv tilgang til ly på beite: Beskriv om det finnes naturlige ly for dyra på beitet og/eller delområdene av beitet, eller om det er satt opp ly for dyrene. Merk gjerne av på kart.

Beskriv rutiner for eventuell nødfôring og plassering av fôrplass: Forklar hvordan rutinene for eventuell nødfôring, eksempelvis om det må kjøpes inn fôr eksternt eller finnes tilgjengelig på bruket, og om fôret skal transporteres til beitet med traktor eller båt osv. Dersom det er etablert permanent fôrplass, kan denne gjerne tegnes inn på kart.

Beskriv vanntilgang til dyra på beite: Forklar om det finnes naturlig vanntilgang til dyra på beitet/delområder av beitet gjennom året (merk gjerne av på kart), og dersom ikke, beskriv hvordan vanntilgang håndteres.

Relevante tillatelser fra Mattilsynet: Nevn om det er gitt relevante dispensasjoner/tillatelser fra Mattilsynet, slik som eksempelvis dispensasjon til utegang uten tjenlig oppholdsrom.

Driften gjennom året – legg til aktiviteter: Legg til aktiviteter som hører til årshjulet i driften, slik som flere sankinger, holdvurderinger, flytting av dyr, uttak av ungdyr m.m. Eksempel på årshjul er gitt i Villsauboka (se eksempel i vedlegg 1, årshjul hentet fra Buer, 2011, side 135).

Har dere ønsker eller mål for de neste 3-5 år som det skal tas hensyn til?: Beskriv ønsker for videre driftsstrategi, slik som eksempelvis at man ønsker å øke/ redusere besetningen, ta i bruk nye områder (restaurere beiter), planer for nye gjerder/innhegninger m.m.

Andre kommentarer: Dersom det er opplysninger som ikke har kommet frem andre steder, kan disse fylles inn her.

Del 3. Skjøtsel av lokaliteten

Denne delen skal fylles ut av kartlegger/fagkyndig, og det forventes bakgrunnskunnskap om vegetasjonslære og forståelse av hva som er bærekraftig bruk i kystlynghei. Skjøtelsplanen skal utformes etter dialog med grunneier/bruker, og skal være konkret og forståelig for praktisk bruk. Søkbare egenskaper (for Naturbase) og Områdebeskrivelse (for Naturbase og som grunnlag for skjøtelsplan) er i hovedsak ment for forvaltningen, og må følge påkrevd terminologi.

3.5 Mål for skjøtselen på lokaliteten

Utarbeides av fagkyndig kartlegger.

Dato utarbeiding av skjøtelsplan: Dato for ferdigstilt skjøtelsplan.

Dato befarings: Dato for når det ble utført feltbefaring(er).

Dato samtale med grunneier/bruker: Dato for når det var dialog mellom grunneier/bruker og kartlegger/fagkyndig.

Utformet av: Navn på kartlegger/fagkyndig som har utarbeidet skjøtselsplanen ev. hvem som har veiledet arbeidet.

Firma: Hvor kartlegger/fagkyndig er ansatt.

UTM sone/Nord/Øst: Sett inn sone og koordinater for midtpunktet i polygonen/polygonene som er kartlagt.

Gnr/bnr: Oppgi alle gårds og bruksnummer innen lokaliteten som skjøtselsplanen gjelder for. Dette kan være mange for store lokaliteter og områder som ikke er utskiftet. Her kan man få hjelp av kommunen.

Areal (nåværende og etter evt. restaurering): Oppgi areal på lokaliteten ved registrering, om aktuelt angi også areal etter at restaureringstiltak er gjennomført dersom dette vil endre på arealstørrelsen.

Del av verneområde: Det skal noteres om området ligger helt eller delvis innenfor et verneområde.

Hvilket vern: Sett opp hvilket vern det er snakk om.

Finnes det særskilte skjøtselshensyn for området, hvilke: Få frem om det er særskilte skjøtselshensyn som må tas for det gitte området/delområde(r). Dette kan være særskilte verdier/forhold der skjøtselen må tilpasses, eller hvor man ikke kan utføre normal skjøtsel. Dersom området ligger innenfor et verneområde og har konkrete bevaringsmål som vil påvirke skjøtselen, skal dette beskrives her.

Hovedmål for lokaliteten: Gi en overordnet hovedmålsetting for området.

Konkrete delmål: Gi konkrete delmål for området som bygger opp under hovedmålsettingen.

Ev. spesifikke mål for delområde(r): Gi spesifikke delmål for delområde(r) innenfor området. La disse delområdene komme tydelig frem på kart.

Tilstandsmål arter: Gjelder rødlistearter, karakterarter og totalt antall arter som skal konkretiseres med % økning innen et tidsrom, eks innen 10 år. Er lokaliteten i god hevd vil det være et mål i seg selv å beholde dagens artsinventar og fordeling.

Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing: Oppgi mål for hvordan man skal bekjempe problemarter og gjengroing innenfor området. Enkelte uønskede arter fremmes av skjøtselstiltak, oppgi mål for hvordan disse skal følges opp etter eventuell skjøtsel.

3.6. Planlagte skjøtselstiltak på lokaliteten

Utarbeides av fagkyndig kartlegger.

3.6.1 Beiterelaterte tiltak

Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak, beiting: Gi en beskrivelse av generelle tiltak for beiting i området/delområder, slik som antall daa per beitedyr, veksling av beitetrykk gjennom året, styrt beitebruk/flytting av dyr m.m. (jf. kap 3.2 og kap. 10 Skjøtselshandboka).

Kostnadsoversikt med prioriteringer deles inn i spesifikke beitetiltak og planlagte skjøtselstiltak for beiting. Her skal man oppgi hvilke år innenfor skjøtselsplanen spesifikke tiltak skal prioriteres, antall daa og kostnad per daa, og hvilke år tiltaket skal kontrolleres. Faktiske kostnader skal beregnes. Tiltak og kostnader for sviing, restaureringstiltak og andre skjøtselstiltak blir gitt i 3.6.2-3.6.4.

Utstysbehov knyttet til beiting og tilrettelegging for beiting: Spesielle behov for utstyr til beiting eller tilrettelegging for beiting, slik som gjerder, grunder, innhegning, fôrplass, enkle kaianlegg m.m.

3.6.2 Planer for sviing

Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak med sviing: Gi en beskrivelse av generelle tiltak for sviing i området, slik som hva som er anbefalt størrelse på sviflatene, om det er områder som skal prioriteres frem for andre i forhold til sviing, hva slags rotasjonssykluser som passer for området, om det er spesielle hensyn eller oppfølginger som skal tas etter sviing m.m. (jf. kap. 3.3, kap. 10 Skjøtselshandboka og vedlegg 2, Retningslinjer for lyngsviing utarbeidet av SNO).

Kostnadsoversikt med prioriteringer deles inn i spesifikke beitetiltak og planlagte skjøtselstiltak for beiting. Her skal man oppgi hvilke år innenfor skjøtelsplanen spesifikke tiltak skal prioriteres, antall daa og kostnad per daa, og hvilke år tiltaket skal kontrolleres. Faktiske kostnader skal beregnes.

Utstysbehov knyttet til sviing: Spesielle behov for utstyr til sviing, slik som brannvifter, gassbrenner, kurs, innleid hjelp m.m.

3.6.3 Planlagte restaureringstiltak

Beskrivelse av restaureringstiltak: Gi en beskrivelse av restaureringstiltak for området, slik som sviing av degenererende lyng, oppfølging av sviflater der røsslyng i større grad regenererer ved hjelp av frøspiring (og ikke rotskudd), tilpasning av beietrykk til områder i restaureringsfase, ringbarking og midlertidig plassering av kvisthauger m.m.

Kostnadsoversikt med prioriteringer deles inn i spesifikke beitetiltak og planlagte skjøtselstiltak for beiting. Her skal man oppgi hvilke år innenfor skjøtelsplanen spesifikke tiltak skal prioriteres, antall daa og kostnad per daa, og hvilke år tiltaket skal kontrolleres. Faktiske kostnader skal beregnes.

Utstysbehov knyttet til rydding/slått/fjerning av problemarter: Spesielle behov for utstyr til rydding/slått/fjerning av problemarter, slik som slåmaskin, ryddesag m.m.

3.6.4 Andre planlagte skjøtselstiltak

Beskrivelse av andre tiltak utover beiting og sviing: Gi en beskrivelse av generelle tiltak utover beiting og sviing, slik som slått (spesifikke lokale slåttetidspunkt, behandling og/eller fjerning av høyet, slått hvert år eller sjeldnere, eventuelt før- og etterbeiting, valg av husdyrrase, antall beitedyr, tidsperioder for beiting osv.), lauving/styving (tidspunkt, behandling av kvister osv.), rydding av busker og kratt, fjerning av uønskede arter/frøkilder m.m. Ta også med om det finnes spesielle *skjøtselshensyn* knyttet til kulturminner, styvingstrær, hi/reir, fuktområder, adkomst til lokalitet, utkjøring av tømmer/ved, eiendomsstruktur osv.

Kostnadsoversikt med prioriteringer deles inn i spesifikke beitetiltak og planlagte skjøtselstiltak for beiting. Her skal man oppgi hvilke år innenfor skjøtelsplanen spesifikke tiltak skal prioriteres, antall daa og kostnad per daa, og hvilke år tiltaket skal kontrolleres. Faktiske kostnader skal beregnes.

Utstysbehov: Behov for annet utstyr som ikke er tatt med tidligere i pkt 3.6.1-3.6.3.

3.7 Oppfølging av skjøtelsplanen

Utarbeides av fagkyndig kartlegger.

Skjøtelsplanen skal evalueres innen x år: Det bør angis årstall for evaluering av tiltakene igangsatt etter skjøtelsplanen.

Behov for registrering av spesifikke naturtyper og/eller artsgrupper: Dersom det er aktuelt med supplerende registrering av spesifikke naturtyper og/eller artsgrupper så nevnes dette her.

Nylig gjennomførte eller påbegynte tiltak som er finansiert: Oppgi om det finnes pågående eller avsluttede tiltak som allerede har fått tildelt tilskudd i området.

Skjøtelsavtale parter: Oppgi hvilke parter som inngår i skjøtelsavtalen.

Ansvar: Navn på person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøttsplanen, eks grunneier/bruker for gjennomføring av tiltak, samt person i forvaltningen for oppfølging av skjøttsavtaler med mer.

Del 5. Detaljert beskrivelse av naturtypene på lokaliteten

Søkbare egenskaper (for naturbase):

***Navn på lokaliteten:** Offisielle stedsnavn etter vedtatte rettskrivingsnormer, dvs. normalt navn fra kartblad i M711-serien. Ved bruk av navn fra økonomisk kartverk oppgis i tillegg nærmeste stedsnavn på M711-kart. Eventuelt med støttenavn i tillegg (dvs. lokale stedsnavn som ikke står på kart, eller områdenavn).

Kommune: Oppgi kommunenavn.

***Områdenr.:** Løpenummer. Nummeret skal være unikt (to geografisk atskilte områder kan ikke ha samme nummer) og vil i en fylkes-/nasjonal sammenstilling starte med kommunenummeret.

ID i naturbase: Oppgis hvis området ligger i Naturbase fra før.

***Registrert i felt av: (Inventør/kartlegger):** Angi alle som har vært med på å fremskaffe primærdata i felt.

Dato: Dato for registrering(er) i felt

***Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder:** Angi årstall for ev. tidligere kartlegging av lokalitet. Få fram om lokaliteten har blitt undersøkt gjentatte ganger. Referanse til rapporter settes opp under «Kilder» mot slutten av dokumentet.

Skjøttsavtale, årstall for når inngått og når utløpt: Oppgi om det finnes skjøttsavtale(r) for området, og varighet for denne/disse.

***Hovednaturtype:** Hovednaturtype og tilleggsnaturtyper oppgis etter Natur i Norge (NiN) i prosentvis fordeling mellom naturtypene. Se <http://www.artsdatabanken.no/naturinorge>.

Kilde: Halvorsen, R., medarbeidere og samarbeidspartnere, 2015. NiN – typeinndeling og beskrivelsessystem for natursystemnivået. – Natur i Norge, Artikkel 3 (versjon 2.0.3): 1–509.

En lokalitet kan inneholde en småskala mosaikk mellom naturtyper som det er vanskelig å avgrense, og der avgrensingen har liten praktisk betydning for planlegging og forvaltning. Lokaliteten plasseres da i den naturtypen det er mest av, eller den som er viktigst. Andre naturtyper registreres da som mosaikk (helst med prosentandeler). Usikkerheter i valg av naturtyper utdypes i områdebeskrivelsen.

***Grunntyper etter NiN:** Her oppgis grunntypene av hovedtypen kystlynghei, etter Natur i Norge, for målestokk 1:5000. For kystlynghei er dette tilsammen 6 grunntyper; Kalkfattig baklihei T34-C-1, Kalkfattige kystlyngheier T34-C-2, Intermediær baklihei T34-C-3, Intermediære kystlyngheier T34-C-4, Svakt kalkrike kystlyngheier T34-C-5 og Sterkt kalkrike kystlyngheier T34-C-6. Kilde: Halvorsen, R., Bendiksen, E., Bratli, H., Bryn, A., Jordal, J.B., Svalheim, E.J., Vandvik, V., Velle, L.G., & Øien, D.-I. 2015. Beskrivelser av utvalgte enheter for kartlegging i målestokk 1:5000 etter NiN versjon 2.0 og artslister som viser diagnostiske arters fordeling langs viktige lokale komplekse miljøvariabler. – Natur i Norge, Kartleggingsveileder (versjon 2.0.3), Del C4: 1–111. Usikkerheter i valg av grunntyper utdypes i områdebeskrivelsen.

***Verdi:** A, B, C. Usikkerhet og gradering angis i områdebeskrivelsen. Se Miljødirektoratets Veileder for kartlegging, verdisetting og forvaltning av naturtyper på land og i ferskvann. Utkast til faktaark 2015 – Kulturmark. Versjon 7. august 2015.

http://www.miljodirektoratet.no/Global/dokumenter/tema/arter_og_naturtyper/Faktaark%20-%20Kulturmark.pdf

Annen dokumentasjon: Oppgi om det finnes eller har blitt samlet annen dokumentasjon, slik som bilder, belagte arter, og hvor disse finnes.

Påvirkningsfaktorer (tekniske inngrep m.m.): Etter liste i vedlegg 11 i Kartlegging av naturtyper - verdisetting av biologisk mangfold, DN-håndbok 13, 2. utgave 2006 (oppdatert 2007).

<http://www.miljodirektoratet.no/no/Publikasjoner/Publikasjoner-fra-DirNat/DN-handboker/Kartlegging-av-naturtyper--verdisetting-av-biologisk-mangfold/>

***Stedkvalitet:** Avgrensningens nøyaktighet beskrives i 5 kategorier. Sett kryss.

Tilstand (hevd): For kulturbetingete lokaliteter oppgis tilstanden etter 5-gradert skala. Sett kryss. Under tilstand i områdebeskrivelsen nedenfor ønskes en mer utfyllende beskrivelse.

Bruk: For kulturbetingete lokaliteter oppgis *nåværende* bruk. Sett kryss. I områdebeskrivelsen nedenfor ønskes en mer utfyllende tekst om tidligere og nåværende skjøtsel.

Vegetasjonstyper: Her kan man fylle ut informasjon om hovednaturtyper/grunntyper ved å benytte seg av Vegetasjonstyper i Norge (se Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA Temahefte 12. NINA, Trondheim). <http://www.nina.no/archive/nina/PppBasePdf/temahefte%5C012.pdf>

Områdebeskrivelse:

***Områdebeskrivelse:** Skal være forvaltningsrettet, tilpasset brukeren og må være tilstrekkelig til å kunne begrunne valg av naturtype, verdi og skjøtelses- og restaureringstiltak som skal ivareta lokaliteten.

Innledning: Opplysninger om kartleggingen/ skjøtelsesplanarbeidet. I hvilken sammenheng kartleggingen er gjort, hva som er gjort tidligere, om den nye beskrivelsen supplerer eller erstatter tidligere beskrivelser og lignende.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Geografisk beliggenhet og supplerende opplysninger til kartet, evt. buffersoner beskrives. Hvor nøyaktig er avgrensningen? Sistnevnte kan variere, både som følge av kartleggingsmetodikk og naturgitte årsaker, og det bør skilles mellom disse to faktorene. Viktige topografiske og geologiske forhold. Viktige naturgitte faktorer som påvirker økosystemets stabilitet (skogbrann, flom, nedbør/luftfuktighet, vind).

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Supplerende opplysninger om naturtyper, utforminger og mosaikk oppgis her, samt supplerende opplysninger om truede vegetasjonstyper og evt. andre viktige vegetasjonstyper. Hvis naturtyper/vegetasjonstyper som ikke er prioriterte er inkludert, skal dette nevnes og begrunnes (f.eks. av arronderingsmessige årsaker).

Artsmangfold: Typiske/karakteristiske/dominerende arter. I hagemark/lauveng bør ulike treslag angis, samt deres mengdefordeling. I tillegg kan arter som supplerer eller spesifiserer ytterligere i forhold til naturtype-/vegetasjonstypebeskrivelsen nevnes. Alle sjeldne, kravfulle og rødlistede arter skal listes opp med antall/mengde for artene, samt funnhistorikk.

Bruk, tilstand, påvirkning: Utfyllende opplysninger om tilstand, inngrep, andre påvirkningsfaktorer, historikk og bruk. *Bruk:* Nåværende og tidligere bruk skal beskrives. For tidligere bruk menes tradisjonell drift, (helst tilbake til før krigen). Kontinuitet i bruk/ikke bruk: Angi perioder (årstall) med ev. opphør av drift. Perioder (årstall) med ev. intensivering av drift, eks: flere slåtter pr år, økt gjødsling (type og mengde gjødsel med mer). For *tilstand* angi her eventuell avvikende skjøtsel: Slått men graset ligger igjen, slått ved plenklipping, bare beiting osv. For slåttemyr er grøfting og slått viktig. For kystlynghei er brenning og beiting viktig. Noter type gjengroingsarter og grad av gjengroing. Avgrens gjerne på ortofoto arealer med preg av forfall. NB: (Dette blir supplerende opplysninger til rubrikken *hevd* ovenfor). *Påvirkningsfaktorer* kan i tillegg registreres som søkbar egenskap for alle naturtyper. For kulturlandskap kan bruk registreres som søkbar egenskap.

Fremmede arter: Forekomst og tiltak. (Hvor de vokser merkes av på ortofoto/kart).

Kulturminner: Forekomst av spesielle kulturminner i lokaliteten, eks bakkemurer, steingjerde, stakksneis osv.

Skjøtsel og hensyn: Skjøtsel er aktive tiltak for å fremme naturverdiene. Hensyn er passive tiltak for å unngå skadelige aktiviteter for lokaliteten, eller visse former for bruk/inngrep som ikke vesentlig påvirker de naturverdiene som skal ivaretas. Er det konkrete forslag og behov for å ta spesielle hensyn utenfor lokaliteten bør det nevnes her. Det gis her en kort oppsummering av det som skrives i skjøtelsplanen om mål for skjøtsel, tilstand, skjøtselstiltak, tidsplan m.m.

Del av helhetlig landskap: Sammenheng med andre områder innenfor et større areal. Det vil ofte være aktuelt å vise til nærmere beskrivelse i dokument eller kilde på faktaarket.

Verdibegrunnelse (Obligatorisk): A, B eller C. Angi kort hvilke faktorer som i størst grad bidrar til verdien som er satt. Eventuell usikkerhet i forhold til verdien bør nevnes. Eventuelle utviklingstrekk som støtter verdivalget, nevnes. Om lokaliteten har endret verdisetting siden forrige registrering bør dette begrunnes her.

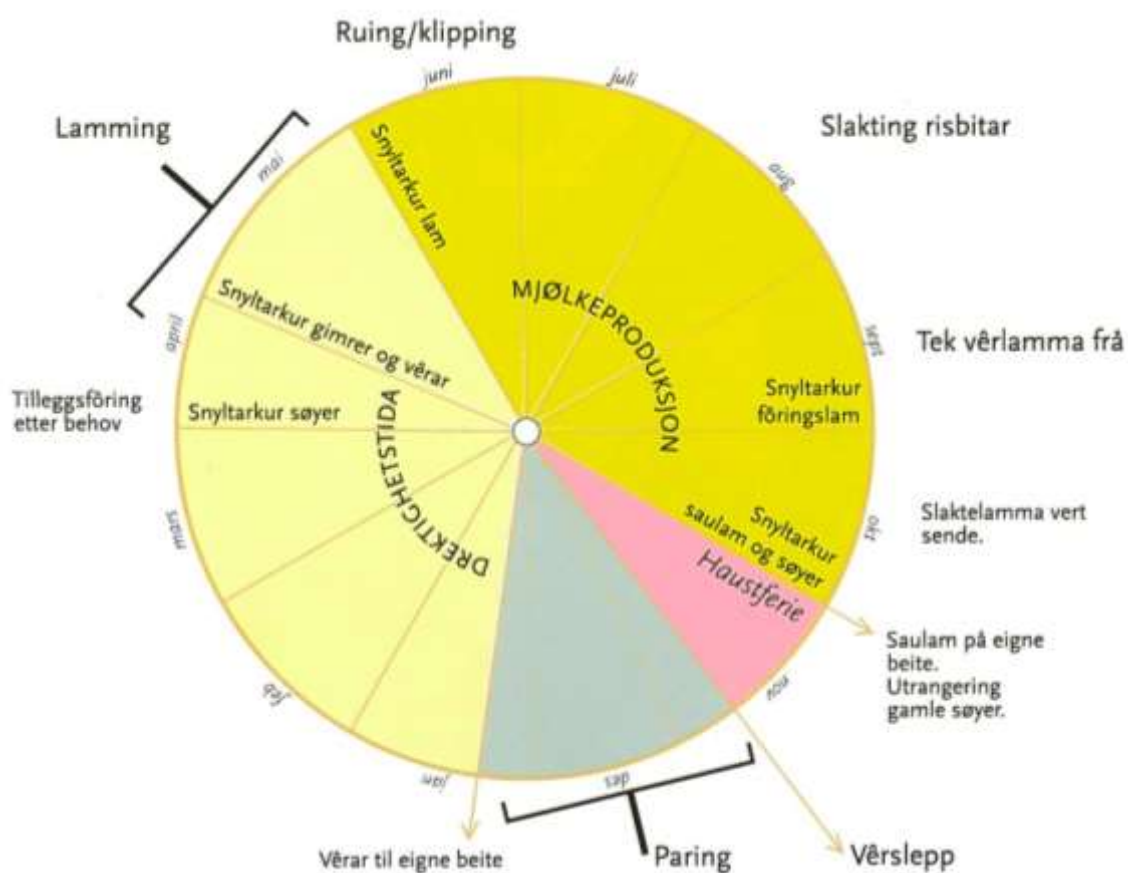
Merknad: Her kan det legges inn uthevet kommentar om at lokaliteten må oppsøkes på nytt, at avgrensingen er for unøyaktig m.m.

Vedlegg 1: Eksempel på villsaudrift gjennom året fra Grøneng

(Sogn og Fjordane).

Kilde: Villsauboka Buer, H. 2011. Villsauboka. Selja Forlag, Florø.

Kommentar: Denne modellen har en noe høy bruk av parasittbehandling. Merk at parasittbehandling og behandling mot utøy (flått og sauekrabbe) må vurderes lokalt.

Vedlegg 2: Retningslinjer for lyngsviing utarbeidet av SNO

SNO-retningslinjer for lyngbrenning

Til: Ansatte i SNO og tjenesteytere

Fra: SNO-sentralt

Dato: Gjeldende fra 2011

Mange verneområder langs kysten innehar store areal med kystlynghei. Dette er en menneskeskapt naturtype som er avhengig av bruk for å bestå. Hvis bruken opphører, vil områdene gro til med busker og trær. Fremmede arter som bergfuru og/eller sitkagran har også blitt plantet mange steder, og er i dag i full spredning. Lyngbrenning er en rask og kostnadseffektiv måte å skjøtte kystlyngheia på. Målet er å få fram en mosaikk av vegetasjonsflater med røsslynghei i ulike alder. Da vil heia få størst variasjon og vil også få best fôrverdi. Lyngbrenning i kombinasjon med beiting er den beste måten å skjøtte lynghei på. Hvis det i lyngheia er stort oppslag av busker og trær bør dette ryddes før man brenner. Men man kan med fordel la noe stå igjen da treklynger kan brukes som skjul for dyra og beite. Antall år mellom lyngbrenninger kan variere (fra åtte år til over 20 år). Sjekk røsslyngtilstanden; gammel og grov lyng bør brennes, men vær klar over at regenereringa etter brann kan ta noen år og det er viktig å følge med på dette slik at ikke all røsslyng brennes før ny kommer tilbake. Det beste er å brenne FØR mosemattene får mulighet til å bli heldekkende. Husk fotodokumentasjon før, under og etter arbeidet.

Før brenning

- Skjøtselshjemmel gjennom verneforskrift eller NML § 47, og bestilling fra forvaltningsmyndigheten skal foreligge
- Det er kommunen som er myndighet vedrørende åpen brenning. Åpen brenning er bare tillatt dersom kommunen har åpnet opp for dette gjennom "Forskrift om åpen brenning og brenning av avfall i småovner". Sjekk om kommunen har åpnet opp for dette. I motsatt fall må det søkes dispensasjon fra forbudet
- Stedlig politi skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Brannvesenet skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Naboer og grunneier skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Ha en plan for hvordan brannen kan slukkes

- Planlegg godt hvor det skal brennes – en mosaikkstruktur mellom brente og ubrente flater er å foretrekke. Finnes det naturlige avslutningslinjer (som stier, myrkanter eller tjern) eller må det brennes branngater? Ei branngate bør ha en bredde på 5-6 m
- Brenn alltid mens jorda er fuktig eller det er tele i jorda (sein høst til tidlig vår fram til seinest 15. april)
- Ta hensyn til fugl. Brenningen bør skje før hekketiden. I de sørligste delene av kysten er ærfugl og grågås vanligvis i gang med hekking i mars måned, og brenning i slike områder bør derfor være avsluttet innen 15. mars
- Ta hensyn til fornminner og kulturminner

Under brenning

- Brenn bare under gunstige værforhold; laber bris er passe vindstyrke
- Vanligvis brenner man med vinden
- Ha godt med mannskap og slukkeutstyr (brannvifter, spader med lange skaft, snøskufler etc.)
- Brannen kan startes med en propanblåselampe. Det er en fordel å tenne på flere steder slik at det danner seg en brannfront
- Ved slukking; vær bak flammene og slukk brannen fra kilden. Slukk brannen på bakketoppen. Da mister flammene noe av kraften og er lettere å slukke
- Bruk arbeidsklær av bomull eller ull, kraftige støvler, lue og arbeidshansker

Etter brenning

- Gå aldri fra et område hvor det fortsatt kommer røyk. Forsikre deg om at brannen er godt slukket
- Ha beredskap ved behov for etterslukking
- Få inn på kart hvilke områder som er brent og når de er brent
- Stedlig politi skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet
- Brannvesenet skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet
- Naboer og grunneier skal alltid varsles og etter at brenningen er avsluttet

Vedlegg 2

Forskrift om verneplan for hekkande sjøfugl. Vern av Riste naturreservat, Sande kommune, Møre og Romsdal

Dato	FOR-2010-05-28-850
Publisert	II 2010 hefte 3
Ikrafttredelse	01.08.2010
Sist endret	FOR-2016-04-28-448
Endrer	
Gjelder for	Sande kommune, Møre og Romsdal
Hjemmel	LOV-2009-06-19-100-§34 , LOV-2009-06-19-100-§37 , LOV-2009-06-19-100-§62
Kunngjort	22.06.2010 kl. 14.50
Korttittel	Forskrift om Riste naturreservat

Heimel: Fastsett ved kgl.res. 28. mai 2010 med heimel i lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) § 34, jf. § 37 og § 62. Fremja av Miljøverndepartementet. Endra med forskrifter 15 mars 2013 nr. 284 (i kraft 1 juli 2013), 28 april 2016 nr. 448.

§ 1. *Avgrensing*

Naturreservatet vedkjem gnr./bnr. 62/1 og 62/2 i Sande kommune.

Naturreservatet er på omlag 1,568 km², av dette er omlag 0,775 km² landareal og omlag 0,793 km² sjøareal.

Grensene for naturreservatet går fram av kart i målestokk 1:8 000, datert Miljøverndepartementet mars 2010. Knekkpunkta for grensene for naturreservatet skal koordinatfestas.

Verneforskrifta med kart blir oppbevart i Sande kommune, hos Fylkesmannen i Møre og Romsdal, i Direktoratet for naturforvaltning og i Miljøverndepartementet. Det same gjeld jordskiftekartet som lages etter grensemerking.

§ 2. *Formål*

Formålet med naturreservatet er å ta vare på eit område med særskilt verdi for biologisk mangfald. Området består av ei tilnærma urørt berglendt øy med blant anna urer, fukthei og strandeng, og sjøområdet omkring. Saman med det naturlege tilhøyrande plante- og dyrelivet utgjør området ein viktig hekkelokalitet for sjøfugl inkludert toppskarv, havhest og ærfugl.

§ 3. *Vernereglar*

I naturreservatet må ingen gjere noko som forringar verneverdiane som er angitt i verneformålet.

For naturreservatet gjeld følgjande vernereglar:

- All vegetasjon på land og i vatn (inkludert tang og tare) er verna mot skade og øydelegging. Det er forbode å fjerne planter og sopp (inkludert lav) eller delar av desse frå reservatet. Nye planteartar må ikkje innførast. Planting eller såing av trær og anna vegetasjon er forbode.
- Dyrelivet, inkludert reirplassar og hiområde, er verna mot skade, øydelegging og unødig forstyrning. Hundar skal haldast i band. Utsetjing av dyr er forbode.
- Det må ikkje setjast i verk tiltak som kan endre naturmiljøet, som f.eks. oppføring av bygningar, anlegg, gjerder, andre varige eller mellombelse innretningar, etablering av oppdrettsanlegg, bortsetting av brakker e.l., opplag av båtar, framføring av luftleidningar, jordkablar, kloakkleidningar, nyplanting, oppdyrking, drenering eller anna form for tørrlegging, uttak, oppfylling og lagring av masse, utføring av kloakk eller andre konsentrerte tilførningar av forureining, bortlegging av avfall, gjødsling, kalking eller bruk av kjemiske plantevern- eller skadedyrmiddel. Forsøpling er forbode. Opplistinga er ikkje uttømmmande.

§ 4. *Generelle unntak frå vernereglane*

Vernereglane i § 3 er ikkje til hinder for:

- Drift og vedlikehald av Kystverket sine anlegg.
- Beiting. Miljødirektoratet kan av omsyn til verneformålet regulere beitetrykket ved forskrift i heile eller delar av verneområdet.
- Sanking av bær og matsopp og plukking av vanlege planteartar inkludert tang til privat bruk.
- Jakt, fangst og fiske i samsvar med gjeldande lovverk.
- Vedlikehald av anlegg og innretningar som er i bruk på vernetidspunktet.
- Vedlikehald av bygningar som er i bruk på vernetidspunktet.
- Vedlikehald av gjerde.
- Utsetting og gjenfangst av stadeigne marine organismar i samband med havbeitenæring etter akvakulturlova.
- Taretråling i perioden f.o.m. 1. august t.o.m. 30. april.
- Endra med forskrift 15 mars 2013 nr. 284 (i kraft 1 juli 2013).

§ 5. *Regulering av ferdsel*

All ferdsel skal skje varsamt og ta omsyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminnar.

I naturreservatet gjeld følgjande reglar for ferdsel:

- I tida frå og med 1. mai til og med 31. juli er det forbod mot ferdsel på land i verneområdet på nordvestenda av Riste markert med ein strek på vernekartet, med unntak av stien frå Riste opptil Rinden.
- Motorferdsel på land er forbode.
- Start og landing av luftfartøy og lavtflygning under 300 meter er forbode.
- Miljødirektoratet kan av omsyn til verneformålet forby eller regulere ferdsla i heile

eller delar av reservatet ved forskrift.

- Endra med forskrift 15 mars 2013 nr. 284 (i kraft 1 juli 2013).

§ 6. *Generelle unntak frå ferdselsreglane*

Reglane i § 5 er ikkje til hinder for gjennomføring av militær verksemdog tiltak som gjeld politi-, brannvern-, ambulanse-, oljevern-, redningsteneste- og oppsynsverksemd, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgåver som er bestemt av forvaltningsstyresmakta. Unntaket gjeld ikkje øvingskøyning.

Reglane i § 5 2. ledd er ikkje til hinder for:

- Ferdsel i samband med drift og vedlikehald av Kystverket sine anlegg.
- Nødvendig ferdsel i samband med beite, inklusive tilsyn med dyr på beite, vedlikehald av gjerde og liknande.
- Nødvendig motorferdsel i forbindelse med uttransport av sjuke og skadde bufe. Køyretøy som vert nytta skal være skånsamt mot markoverflata. Det skal gjevast melding til ansvarlig oppsyn for verneområdet før køyning.
- Ferdsel på land ved bruk av landfeste i forbindelse med yrkesfiske.
- Forsvarets nødvendige lavtflyging.
- Endra med forskrift 28 april 2016 nr. 448.

§ 7. *Spesifiserte dispensasjonsreglar*

Forvaltningsstyresmakta kan etter søknad gi dispensasjon til:

- Oppføring av nye anlegg, flytting av anlegg, og tilbygg til eksisterande anlegg for Kystverket
- Oppsetting av gjerde for å regulere beite.
- Restaurering av bygningar som er i bruk på vernetidspunktet.
- Etablering av landfeste for fiskereiskap.
- Ferdsel på land for fangst av mink.
- Oppføring av leskur for sau.
- Rydding av vegetasjon på land.
- Nødvendig motorferdsel i forbindelse med aktivitetar etter § 4 nr. 5 og 6, § 6 2. ledd nr. 1 og § 7 nr. 1, 2, 3, 5, 6 og 7.

§ 8. *Generelle dispensasjonsreglar*

Forvaltningsstyresmakta kan gjere unntak frå forskrifta dersom det ikkje strir mot vernevedtaket sitt formål og ikkje kan påverke verneverdiane nemneverdig, eller dersom sikkerheitsomsyn eller omsynet til vesentlege samfunnsinteresser gjer det naudsynt, jf. naturmangfoldloven § 48.

§ 9. *Skjøtsel*

Forvaltningsstyresmakta, eller den forvaltningsstyresmakta fastset, kan iverksetje skjøtsel for å oppretthalde eller oppnå den natur- eller kulturtilstand som er føremålet med vernet.

§ 10. *Forvaltningsplan*

Det kan utarbeidas forvaltningsplan med nærare retningsliner for forvaltning av naturreservatet. Forvaltningsplanen kan innehalde nærare retningsliner for gjennomføring av skjøtsel.

§ 11. *Forvaltningsstyresmakt*

Miljødirektoratet fastset kven som skal ha forvaltningsstyresmakt etter denne forskrifta.

0 Endra med forskrift 15 mars 2013 nr. 284 (i kraft 1 juli 2013).

§ 12. *Iverksetjing*

Denne forskrifta trer i kraft 1. august 2010.